

UNIVERZA V MARIBORU

PEDAGOŠKA FAKULTETA

Oddelek za predšolsko vzgojo

DIPLOMSKO DELO

Nuša Vaupotič

Maribor, 2018

UNIVERZA V MARIBORU

PEDAGOŠKA FAKULTETA

Oddelek za predšolsko vzgojo

Diplomsko delo

VLOGA LUTKE V RAZLIČNIH VZGOJNIH KONCEPTIH

Mentorica:

Izr. prof. Sabina Šinko

Somentorica:

Doc. dr. Maja Hmelak

Kandidatka:

Nuša Vaupotič

Maribor, 2018

Lektorica: Nastja But

Prevajalka: Mojca Muhič

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem vsakemu od vas posebej, ki ste mi kakorkoli pomagali pri uspešnem zaključku moje študijske poti.

Posebna zahvala je namenjena moji mentorici izr. prof. Sabini Šinko za vse koristne nasvete, spodbudo, nesebično pomoč in popravke pri nastajanju mojega diplomskega dela.

Prav tako je zahvala namenjena somentorici doc. dr. Maji Hmelak za spodbudo, nasvete, ideje in pomoč pri nastajanju diplomskega dela.

Predvsem bi se rada zahvalila svoji družini, ki mi ves čas stoji ob strani, me spodbuja in verjame vame na vsakem koraku v življenju.

Hvala tudi tebi Domen, da verjameš vame in me podpiraš takrat, ko to najbolj potrebujem.

Iskerene zahvale ste deležni tudi vzgojitelji, ki ste si vzeli čas in izpolnili anketni vprašalnik in s tem pripomogli, da se je moje diplomsko delo uspešno zaključilo.

Vsem iskrena hvala!

UNIVERZA V MARIBORU

PEDAGOŠKA FAKULTETA

**IZJAVA O AVTORSTVU IN ISTOVETNOSTI TISKANE IN
ELEKTRONSKE OBLIKE ZAKLJUČNEGA DELA**

Ime in priimek študent-a/-ke: Nuša Vaupotič

Študijski program: PREDŠOLSKA VZGOJA (VS)

Naslov zaključnega dela: Vloga lutke v različnih vzgojnih programih

Mentor: Sabina Šinko

Somentor: Maja Hmelak

Podpisan-i/-a študent/-ka Nuša Vaupotič

- izjavljam, da je zaključno delo rezultat mojega samostojnega dela, ki sem ga izdelal/-a ob pomoči mentor-ja/-ice oz. somentor-ja/-ice;
- izjavljam, da sem pridobil/-a vsa potrebna soglasja za uporabo podatkov in avtorskih del v zaključnem delu in jih v zaključnem delu jasno in ustrezno označil/-a;
- na Univerzo v Mariboru neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve avtorskega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico ponuditi zaključno delo javnosti na svetovnem spletu preko DKUM; sem seznanjen/-a, da bodo dela deponirana/objavljena v DKUM dostopna široki javnosti pod pogoji licence Creative Commons BY-NC-ND, kar vključuje tudi avtomatizirano indeksiranje preko spleta in obdelavo besedil za potrebe tekstovnega in podatkovnega rudarjenja in ekstrakcije znanja iz vsebin; uporabnikom se dovoli reproduciranje brez predelave avtorskega dela, distribuiranje, dajanje v najem in priobčitev

javnosti samega izvirnega avtorskega dela, in sicer pod pogojem, da navedejo avtorja in da ne gre za komercialno uporabo;

- dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v zaključnem delu in tej izjavi, skupaj z objavo zaključnega dela;
- izjavljam, da je tiskana oblika zaključnega dela istovetna elektronski obliki zaključnega dela, ki sem jo oddal/-a za objavo v DKUM.

Uveljavljam permisivnejšo obliko licence Creative Commons: _____

(navedite obliko)

Začasna nedostopnost:

Zaključno delo zaradi zagotavljanja konkurenčne prednosti, zaščite poslovnih skrivnosti, varnosti ljudi in narave, varstva industrijske lastnine ali tajnosti podatkov naročnika:

(naziv in naslov naročnika/institucije) ne sme biti javno dostopno do

_____ (datu

m odloga javne objave ne sme biti daljši kot 3 leta od zagovora dela). To se nanaša na tiskano in elektronsko obliko zaključnega dela.

Temporary unavailability:

To ensure competition priority, protection of trade secrets, safety of people and nature, protection of industrial property or secrecy of customer's information, the thesis

(institution/company name and address) must not be accessible to the public till

_____ (delay date of

thesis availability to the public must not exceed the period of 3 years after thesis defense). This applies to printed and electronic thesis forms.

Datum in kraj:

Podpis študent-a/-ke:

Podpis mentor-ja/-ice:

(samo v primeru, če delo ne sme biti javno dostopno)

Ime in priimek ter podpis odgovorne osebe naročnika in žig:

(samo v primeru, če delo ne sme biti javno dostopno)

POVZETEK

Diplomsko delo z naslovom *Vloga lutke v različnih vzgojnih konceptih* je sestavljeno iz teoretičnega in empiričnega dela. V teoretičnem delu smo predstavili kaj lutka je, kakšna je njena moč, kakšne vrste in načine uporabe poznamo ter kako vpliva na emocionalni razvoj in socializacijo. Velik poudarek je na tem, kako lutka vpliva na različna področja otrokovega razvoja. Skozi teorijo smo predstavili tudi različne vzgojne koncepte in opisali načela njihovega delovanja. Razloženo je, zakaj je lutka pomembna v otrokovem življenju. Opisane so različne metode dela z njo.

Empirični del zajema raziskavo o vlogi lutke v različnih vzgojnih konceptih. Anketne vprašalnike smo razdelili med vzgojiteljice, ki opravljajo svoje delo v Montessori, Waldorfskem in javnem vrtcu. Število izpolnjenih anketnih vprašalnikov je bilo 62. Zanimalo nas je, ali se vloga lutke razlikuje glede na različne vrste, ali kateri pedagoški koncept postavlja večji poudarek na uporabo lutke kot drugi, in katerih vrst lutke se najpogosteje poslužujejo. Rezultate anketnih vprašalnikov smo predstavili v obliki tabel, na podlagi katerih smo ovrednotili zastavljene hipoteze.

KLJUČNE BESEDE: lutka, otrok, vzgojitelj, vzgojni koncepti

ABSTRACT

The dissertation with the title »The role of a puppet in different educational concepts« consists of a theoretical and empirical part. In the theoretical part we defined what a puppet is, we presented its power, different kinds and ways of its use, and how it affects emotional development and socialization. We considerably emphasized how a puppet influences different spheres of child's development. In this part we also introduced various educational concepts and described the principles of their functioning.

It is explained why a puppet has an immense value in a child's life and different methods of work with it have been described.

The empirical part consists of a research on the role of a puppet in different educational concepts. The survey questionnaires were distributed among the kindergarten teachers who work in state, Montessori and Waldorf kindergartens. There were 62 completed survey questionnaires. We were interested in whether the role of a puppet varies in different kindergartens, whether some pedagogical concept places greater stress on the use of a puppet than others, and which types of puppets they most often use. We presented the results of the survey questionnaires by using charts on the basis of which we have assessed the proposed thesis.

KEY WORDS: puppet, child, kindergarten teacher, educational concepts

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	1
2 TEORETIČNI DEL	2
2.1 LUTKA IN LUTKOVNOST.....	2
2.2 MOČ LUTKE	3
2.3 VRSTE LUTKE	5
2.4 LUTKA KOT TERAPEVTSKO SREDSTVO	9
2.5 VLOGA VZGOJITELJA V LUTKOVNEM PROCESU	11
2.6 VLOGA LUTKE V RAZVOJU OTROKA	12
2.6.1 EMOCIONALNI RAZVOJ IN SOCIALIZACIJA	13
2.6.2 IGRA Z LUTKO REŠUJE NOTRANJE KONFLIKTE.....	13
2.9 RAZVIJANJE SOCIALNIH VEŠČIN	14
2.9.1 LUTKA PRI RAZVOJU SOCIALNIH VEŠČIN.....	15
2.9.2 VLOGA LUTKE PRI RAZVOJU EMPATIJE	15
2.9.3 UPORABA LUTKE KOT SPREJEMLJIVEGA NAČINA ZA IZRAŽANJE EMOCIJ	16
2.10 VPLIV LUTKE NA OTROKOV SPOZNAVNI RAZVOJ.....	16
2.11 LUTKA KOT MOTIVACIJSKO SREDSTVO.....	17
2.12 LUTKA V RAZLIČNIH VZGOJNIH KONCEPTIH	18
2.12.1 WALDORFSKA PEDAGOGIKA.....	18
2.12.2 PEDAGOGIKA MONTESSORI.....	21
2.12.3 NAČIN UPORABE LUTKE V JAVNIH VRTCIH	23
3 EMPIRIČNI DEL	25
3.1 Namen raziskave.....	25
3.2 Razčlenitev, podrobna opredelitev.....	25
3.2.1 Raziskovalna vprašanja.....	25
3.2.2 Raziskovane hipoteze.....	30
3.2.3 Spremeljivke	30
3.3.3.1 Seznam oštevilčenih spremenljivk.....	30
3.3 Metodologija	33
3.3.1 Raziskovalne metode	33
3.3.2 Raziskovalni vzorec	33
3.3.3 Postopki zbiranja podatkov	33

3.3.4 Postopki obdelave podatkov	34
3.3.4 Postopki obdelave podatkov	34
3.4 Rezultati in interpretacija.....	36
3.5 SKLEP	56
VIRI IN LITERATURA.....	58
PRILOGE	59

1 UVOD

Za diplomsko nalogo smo se odločili izbrati vsebino povezano z lutkami, saj nas to področje izredno zanima in si želimo pridobiti čimveč znanja o njem. O pomembnosti in moči lutke smo začeli govoriti že na fakulteti. Zanimalo nas je, ali različni pedagoški koncepti lutko pri svojem delu obravnavajo na različne načine in ali se je drugače poslužujejo. Zanimalo nas je tudi po katerih vrstah največ posegajo vzgojitelji/ce in po katerih največ posegajo otroci.

Lutka predstavlja zanimivo sredstvo, s katerim pritegnemo otrokovo zanimanje. Predstavlja otrokovega zaupnika, prijatelja in poslušalca. V veliko pomoč pa je tudi vzgojiteljem, saj predstavlja motivacijsko sredstvo, uporabijo pa ga lahko tudi pri reševanju vsakdanjih težav v vrtcu. Otrok v samo lutko verjame, ji zaupa in verjame, da resnično živi, ga sliši in mu pomaga pri premagovanju strahov ter izražanju čustev. Otrok z lutko odkriva svet domišljije, svobode in možnosti za ustvarjanje.

Zavedamo se, da je v vrtcih premalo poudarka na pomembnosti lutke. Večino časa se uporabljajo predvsem ročne in prstne lutke, vse ostale vrste lutk otrokom navadno niso na voljo. Vse premalo se zavedamo pomembnosti lutk, s katerimi bi si lahko olajšali marsikatero dejavnost v vrtcu in jo hkrati tudi popestrili.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 LUTKA IN LUTKOVNOST

Lutka velja za najstarejši produkt človeškega duha. V osnovi je abstraktna in lahko praviloma nadomesti vse, prav tako pa zanjo velja, da je vsestransko in kompleksno bitje. Je scensko bitje, ki ga je ustvaril človek in je neumrljiva. Dovoljeno ji je izraziti vse tisto česar človek ne more in ne sme izraziti (Bevc, 2005, str. 51-54). Zato je primerna kot sredstvo za doseganje ciljev. Uporablja se za spoznavanje in utrjevanje drugih različnih področij (Varl, 1998). Kot poudarja S. Šinko (2008, str. 133) je kot človek. Ima podobo človeka, človeške poteze in je simbol, ki predstavlja tip in stalni karakter človeka. Lutkar lutki daje dušo.

Svet lutke vključuje svet poezije, smeha, fantastike, svet, ki ne pozna meja med ljudmi, živalmi, rastlinami in predmeti. To je izmišljen in stiliziran svet. Scenska lutka ima posebno moč in lahko naredi stvari, ki jih v realnem svetu ne moremo. Lutka lahko leti, izginja, se pomanjša, lutke živali govorijo s človeškim glasom, predmeti lahko mislijo, čutijo. Rastline lahko pred našimi očmi rastejo, dišijo. Animirati lutko pomeni dati ji dušo, s katero jo oživimo. Animacija je pomembna za doseg prave lutkovne umetnosti in izražanja. Lutkarski tekst, ki je namenjen otrokom, mora izpolnjevati nekaj osnovnih zahtev, kot na primer, da mora biti besedilo didaktično in psihološko prepričljivo, razbijati mora okvire standardne tematike, biti poetično in raznoliko (Pokrivka, 1985).

Lutka ni znak dramskega igralca, ni njegov nadomestek, je pa glavno izrazno sredstvo lutkovnega gledališča, ki včasih uporablja prvine dramskega gledališča in večine dramskega igralca. Lutka je avtonomen in samosvoj znakovni element. Najpreprostejši primer je primerjava sposobnosti in zmožnosti, ki jih ima lutka, dramski igralec pa jih ne more izpolniti. Lutka lahko opravlja različna dela, kot so letenje, razpadanje, lahko funkcionira zgolj posamezen del lutke, lahko celo oživlja mrtve snovi. Moč lutke je izredna in temelji na abstraktnosti lutke ter slike. (Trefalt, 1993). Lutka je neživa, ampak zahvaljujoč našemu gibanju oživi. Kot domišljjski fokus omogoča prepletanje intime izkušenega igralca in gledalcev. V lutkovni igri se igralec podredi lutki. Igra se začne s psihološkimi in

fizičnimi premiki lutke, s čimer se ustvari svojevrsten jezik, namenjen soigralcem in gledalcem (Bastašić, 1990).

Lutko lahko uporabimo, da zadovoljimo socialne, čustvene in intelektualne potrebe. Lutkarstvo lahko uporabimo za rušenje rasnih, socialnih in političnih stereotipov, saj predstavlja lutka nevtralni aspekt človeka. Z lutko lahko več povemo kot živi igralec, kar lahko izkoristimo kot prednost pri tabu temah ali občutljivih zadevah (Šinko, 2008, str. 134).

H. Korošec in E. Majaron (2002 str. 95) navajata:

»Lutka je univerzalen pripomoček in je lahko učitelju v veliko pomoč tako pri uresničevanju učnih ciljev kot tudi pri socializaciji otrok v skupino, reševanju konfliktov, izražanju čustev in razvijanju pozitivne samopodobe. Pri otrocih deluje kot motivacijsko sredstvo ali/in je njihov zaupnik. V njih prebujajo domišljijo in ustvarjalnost, ki sta pomembni popotnici v svet izobraževanja in otrokovega razvoja.«

2.2 MOČ LUTKE

Lutka izvira iz ritualov in pri nastajanju lutke urimo različne spretnosti, pri igri z njo pa razvijamo ter hkrati vzpostavljamo socialne korelacije. Pri lutki je pomembno, da zaživi, zato se ji moramo posvetiti z vso svojo pozornostjo, predvsem pa s pogledom, da lutka ne ostane mrtva. S tem svojo energijo usmerimo v njo in skozi njo vzpostavimo komunikacijo. Lutka je lahko nenevaren posrednik in izzivanje lutke ne izpostavlja njenega animatorja. Skozi lutko lahko izrazi svoje stališče in misli. Lutka ima posebno moč pri neverbalnih oblikah komunikacij. Pri lutki ni pomembno, da je izdelana do potankosti, pomembneje je, da jo je sposoben narediti vsak, ki obvlada motoriko, izkazuje kreativne potenciale, skozi ustvarjalno bitje vzpostavlja komunikacijo, in na simboličen način razrešuje osebne konflikte. Zato je zelo pomembno, da znamo uporabljati čimveč vrst lutk, ki jih otroci lahko izdelajo hitro in enostavno. Lutka predstavlja motivacijo za osvajanje različnih spretnosti, tudi možnost za izražanje čustev, razvija divergentno mišljenje, ki je pomemben element kreativnosti. Otrok pridobiva zaupanje vase in izgrajuje svojo samopodobo. Bolj kot je otrok dejaven, vse bolj njegovo gibanje postaja suvereno, postaja samostojen in si podreja

prostor. Gibalne dejavnosti so v večini naravnane na osvajanje različnih sposobnosti in na okrepitev fizične sposobnosti (Borota, Geršak, Korošec, Majaron, 2006).

V lutkovnih igrah vsak otrok dobi določeno vlogo, ki predstavlja druge ljudi, lahko tudi predmete ali živali. Zaradi tega lutkovna igra spominja na simbolno igro. Za razliko od socialne igre imajo lutkovne igre relativno stalno dramsko kompozicijo. Vzrok tega je postavljanje osnovnih pravil, ki jih v simbolni igri ni. Je igra, ki se ponavlja glede na igro, ki so jo igrali nazadnje, vsebina igre in njen stil pa postajata tradicija. Kompozicijska enotnost v drami je osnovana na enakosti govora in dogajanja. Dramska kompozicija se razvija od začetnega dela, kateri ustvarja pogoje za razvoj preko sredinskega dela, ta pa posledično nadalje razvija postopek s hitro rastjo napetosti vse do zaključka dramskega dela. V teh igrah tako kot v dramskih igrah lahko spremljamo začetek, zaplet, vrh, razplet in konec. Zaradi tega jih imenujemo gledališke igre (Duran, 2003).

Lutkovna umetnost izvira iz ritualov, vsi obredi so nekakšna komunikacija med ljudmi in energijo, ki jo čutimo. Komunikacija se odvija s stiliziranimi gibi, glasom in vizualno pojavnostjo. Lutka postane metafora, ko lutkar s svojim pogledom usmeri energijo v predmet ter verjame v čarobno preobrazbo le te. Lutka je vzgojitelju v veliko pomoč pri posredovanju vzgojno – izobraževalnih vsebin, marsikdaj mu pomaga iz zagate in služi kot dober motivacijski faktor. Otroci se lutki zaupajo, saj je lutka ena izmed njih z enakimi težavami, strahovi in željo po igri. Otroci verjamejo, da lutka oživi v rokah vzgojiteljice in da vzgojiteljica ne ve za skrivnosti, ki jih je otrok zaupal lutki in v tem leži njena posebna moč. (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006). Lutka ima tudi izrazno moč, saj se otrok z njo poistoveti, preko lutke prebreme težave, s katerimi se srečuje. Ob lutki se otrok telesno in govorno sprosti. Lutka služi kot terapevtsko sredstvo, ob otroku je v dobrem in slabem, otroci pa ji zaupajo, jo poslušajo ter spoštujejo (Robič, 2010, str. 19-20).

2. 3 VRSTE LUTKE

Ročne lutke: Lutka, ki si jo nadenemo na roko, natančneje na dlan, je ročna lutka (Varl, 1997). Ročne lutke so vodene od spodaj navzdol. Poznamo več tehnologij ročnih lutk, najznačilnejša pa je ta, da se oblikuje na prstih, kjer je kazalec za upravljanje glave, palec in sredinec ali pa vsi trije ostali prsti pa so lutkine roke (Trefalt, 1993).

Klasične ročne lutke so za optimalno animacijo brez dvoma najzahtevnejše. Po krajšem času se lahko pojavi težava, da se roka utruji in zleze pod rob vidnega polja. Pri ročni lutki je fina motorika zelo dobrodošla. Prsti dobijo svoje samostojne naloge, na primer eden prst lahko nosi glavo, dva prsta predstavljata lutkini roki, zato mora biti gibanje samostojno in neodvisno. Velikost lutke ne sme biti večja od otroške roke, če želimo, da se bo mladi lutkar z njo igral in iskal rešitve za specifične situacije. Za krajše dialoge pa je pri otrocih dobrodošla tudi zahtevnejša naloga, da se otrok igra z dvema lutkama (na obeh rokah) hkrati. Ročne lutke omogočajo še posebej pomemben dotik, ki je v otroški dobi zelo pomemben, saj povezuje soigralce v uresničitvi skupnega cilja, ki je predstava. Ta pa predstavlja komunikacijo, sporočanje in javno izražanje mnenja skozi animiran lik. Otroku uporablja skromen besednjak, katerega je moč dopolniti ali nadomestiti z glasbo, kar otroke motivira h povezavi kreativnih potencialov (Borota, Geršak, Korošec, Majaron, 2006).

Ročna lutka na odru velja kot ena izmed najživahnejših lutk, saj se po odru lahko zelo hitro premika, je veseljaška in sorazmerno groteskna. Z našo dlanjo vplivamo na hitre kretnje in premike, ta lutka je hkrati zelo gibčna. Mnogi lutkarji jo postavljajo na prvo mesto. Ročna lutka je sestavljena predvsem iz dveh sestavnih delov - iz trupa in glave. Trup predstavlja lutkin kostum, ki je kot rokavček nataknen na roko animatorja. Človeška roka je osnova ročne lutke, njena glava je nataknjena na enega izmed prstov, napogosteje na kazalec. Dlan, prsti in podlaket so pa osnova za telo in roke lutke (Varl, 1997).

Senčne lutke: Senčne lutke so predhodnice ploskih lutk. So zelo nežne, mehke in poetične. Igra z njimi ne omogoča prostora za razne podrobnosti, z njimi uprizarjamo le preproste, jasne, otrokom že znane vsebine. S senčnimi lutkami

tako vzpodbudimo in dopolnimo domišljijo pri otrocih (Varl, 1997). Igra senc je lahko dobra in zanimiva motivacija, saj senca nastane, kadar svetloba ne more prodreti skozi polnejše predmete. Posledica tega je, da za temi predmeti nastane temnejše območje, ki ga imenujemo senca. Tudi sence se lahko s premikanjem vira svetlobe ali pa kar samih predmetov gibajo in na tak način oživijo (Challoner, 1998).

Senčna lutka je po svoji tehnologiji ploska, ima le dve dimenziji, in sicer višino in širino. Debeline pa ne potrebuje, saj gledalec vidi le obris lutke oziroma senco lika (Varl, 1997).

Poznamo naslednje vrste senčnih lutk:

Senčne lutke v celoti lahko razdelimo v dve skupini, ki se medsebojno ločujeta in sicer po barvi sence, ki jo lutke mečejo na platno. Prva skupina lutk je izdelana iz tršega, neprosojnega materiala, kot so papir, karton ali vezana plošča, in meče na platno temnejšo, črno senco, medtem ko je druga skupina lutk izdelana iz prosojnejših in mehkejših materialov, kot so na primer celofan ali plastična folija, svila in podobno. Takšne lutke mečejo na platno barvno senco (Varl, 1997).

Lutke se nadalje razdelijo še v dve podskupini, in sicer po merilu gibljivosti. Prva izmed skupin predstavlja lutke, ki so narejene iz enega kosa lesa ali drugega tršega materiala, na primer lepenke, medtem ko so v drugi skupini tiste lutke, ki imajo nekaj gibljivih delov in jih pri animiranju vodimo z vodili (prav tam).

Lutke na palici: To je vsak predmet, ki ga natakemo na lesen količek oziroma palico in ga s pomočjo te palice vodimo. Te vrste lutke se pogosto uporabljajo po svetu. Pogosto se je poslužujejo tudi pedagogi in učitelji v osnovnih šolah, uporabljajo pa jo predvsem zaradi dokaj preproste uporabe, zanimive in odlične animacije. Priljubljena je tudi med poklicnimi lutkarji in tistimi, ki to opravljajo kot hobi (Varl, 1995, str. 4).

Poznamo naslednje vrste lutk na palicah:

Lutke na palici brez dodatnih vodil:

Ta vrsta lutk na palici velja za ene najenostavnejših lutk, tako za izdelavo kot tudi za animacijo. Ustvarijo jih lahko najmlajši otroci, izdelajo jih lahko že iz lesenih kuhalnic ali žlic. Uporabimo minimalne dodatke, kot so oči, ušesa, nos, pričeska in kakšno oblačilo. Primerna je za mlajše otroke, paziti morajo le na to, da ko lutko vodijo, da se ta ne pogreza za sceno. Izdelamo jih lahko iz odpadne embalaže. Ta lutka je sestavljena iz glave, trupa in rok, ki prosto visijo ob telesu. Lahko imajo pa samodejne noge, ki jih prišijemo na spodnji del trupa (Varl, 1995, str. 21-24).

Lutke na palici z živo roko:

So zahtevnejše, a še vseeno enostavne za izdelavo in animacijo. Gre za lutke na palici z živo roko. Uporabljamo jih predvsem, kadar lutka igra z rekviziti. Lutkino roko nadomešča roka igralca, ki z eno roko drži vodilo lutke, z drugo pa igra lutkino roko. Orokavičena roka se največkrat giblje pred ali ob lutkinem telesu. Za te lutke je značilno, da imajo precej dolge kostume (Varl, 1995, str. 26 in 27).

Lutke na palici z vodili:

To so lutke, ki so na palici z vodenimi rokami in so poenostavljena različica javank. Za javanke je značilno, da prihajajo iz južne Azije, so zahtevnejše lutke z gibljivo glavo, trodimenzionalnim trupom, rokami z vsemi sklepi in grajene so po človeških merah. V težišču trupa se nahaja osnovno vodilo. Lutka spodnjega dela nima, ima le dolg kostum. Lutkar drži lutko navadno v eni roki, z drugo roko pa vodi obe lutkini roki. Vodila za roke morajo biti dovolj dolga, da lahko sežejo do vrha glave (Varl, 1995, str. 28-31). Izdelava te lutke je za otroka prezahtevna in jih vzgojitelji/ce z otroki le redko izdelujejo. Spada tudi med ploske lutke. Lutkar ji roke premika s pomočjo žic ali paličic, njeno glavo pa drži in obrača za podaljšan vrat (Golub, 2003).

Lutke na dveh palicah:

S to vrsto lutk navadno vodimo živalske like, ki hodijo po štirih nogah. Eno vodilo je vstavljeno v glavo lutke in drugo v njen trup. Ker sta vodili krajši, je tudi animacija enostavna. Noge se samodejno premikajo, saj so prišite k trupu. Glava

pa je vlepljena v težišče trupa. Upoštevati je potrebno težo repa in nog. Vodilo, ki je vsajeno v glavo, je daljše, tako da lahko žival dviga in spušča glavo (Varl, 1995, str. 31 in 32).

Lutke na nitkah: Za to vrsto lutk velja, da so ene izmed najzahtevnejših ter da so zelo podobne osebam in živalim. To so lutke oziroma figure v celoti, vključujejo okončine, glavne sklepe in lutkar jih mora znati uporabljati. Te lutke morajo znati hoditi, plesati, skakati, leteti itd. Lutka za igralca predstavlja izziv, saj je lutkar ne drži neposredno v rokah, pač pa jo vodi preko vodil-niti, ki so lahko daljše ali krajše (Varl, 1995). Za te lutke velja, da so vodene od zgoraj navzdol. Priljubljene so predvsem pri potujočih lutkarjih. Njihovi gibi so mehki, včasih melanholično nekoordinirani. Te lutke s težavo obvladujejo rekvizite, zato so ti uporabljeni simbolno ali dekorativno (Trefalt, 1993).

Lutke na žici: Večina lutkarjev se odloči za igro z marioneto s trdim vodilom. Gre za enako sestavo telesa kot pri lutki na nitkah, le da je navezanih manj niti. Lutko na žici vodimo lažje kot tisto na nitkah. Tudi niti so precej krajše od žic (Varl, 1995, str. 27-30).

Živalske lutke na nitkah: Veliko živalskih lutk je postavljenih na dve nogi. Lutka je narejena enako kot človeška figura, le da ima ta živalsko glavo. Poznamo tudi animacije, ko je žival na štirih nogah, takrat jih navežejo na enostaven križ, katerega naredijo iz dveh delov. Mora pa se vodilo za glavo sneti z osnovnega križa, da ga lahko vodimo v drugi roki. Osnovno vodilo je križ (Varl, 1995, str. 30-36).

Ploske lutke: Vodene so od spodaj navzgor in jih označujejo prvine javajk (Trefalt, 1993). Prav tako imajo predhodnice v senčnih lutkah z zelo dolgo zgodovino. Zanimivosti te vrste lutk so, da ne opazujemo gibanja lutke v scenskem prostoru, ampak njeno premikanje na platnu. Gre za osvetlitev od zadaj. Ta lutka je dvo-dimenzionalna (višina in širina) (Var, 1997, str. 4 in 5). Te lutke so zelo preproste in jih je lažje izdelati. Tudi tej lutki lahko naredimo gibljive

okončine. Igralec jo vodi na paličici, pozoren pa mora biti, da se lutka preveč ne vrti in obrača (Golub, 2003).

Mimične lutke: Gre za zelo enostavne lutke, ki so primerne predvsem za mlajše igralce, saj lutk ni potrebno izdelovati (Golub, 2003). Lutke so nastale iz želje po posnemanju človeka. Ta lutka nas spominja na odpiranje ust. Z odpiranjem ust se lutka predstavi in poudari svoj karakter. Za premikanje uporabljamo lastno dlan, kjer palec premikamo proti ostalim štirim prstom (Varl, 1997, str. 4).

Ročne mimične lutke:

Takšno lutko lahko uprizorimo takoj, ko si na roko oblečemo rokavico. Položaj roke je takšen, da je predel s štirimi prsti zgoraj, palec pa spodaj in to predstavlja lutkino glavo. Dodamo ji lahko še dodatke, kot so ušesa, smrček, lasje, oči, in podobno. (Varl, 1997, str. 5 – 14).

Naglavne mimične lutke:

Podobne so navadnim naglavnim lutkam, le da to držimo v čeljustnem delu. Trup lutke je tako velik, da lahko naša roka lepo zdrsne skozi (Varl, 1997, str. 14 -22).

Mimične lutke z vodilom:

Premikanje ust in mimiko obraza uprizarja patent, ki ga vgradimo v lutkin trup. Vodilo te lutke imenujemo tudi pištola, s katero lutko držimo in premikamo njena usta. Lutke imajo polne glave z gibljivo spodnjo čeljustjo. Ta lutka ne more prijemati rekvizitov (Varl, 1997, str. 23 – 35).

2.4 LUTKA KOT TERAPEVTSKO SREDSTVO

Lutka ima v svoji podobi veliko moč in psihoterapevtsko pomembnost. Lutka je precej podobna človeku, saj ima osebnost, karakter in odnos do soljudi. Nikoli nam ne ugovarja in je vedno tisto, kar hočemo mi.

Uporaba lutke v terapiji in pedagogiki je ideja, ki izvira iz Združenih držav Amerike, pozneje iz Evrope, začela pa se je v 20. stoletju (Gauda, 2001, str. 7).

Lutka služi tudi kot terapevtsko sredstvo. Predstavlja pomoč boječim, sramežljivim in manj pogumnim otrokom (Robič, 2010). Lutko lahko uporabljamo na širokem področju terapevtskega, pedagoškega in andragoškega dela, kot je učenje, pridobivanje gibalnih spretnosti, komunikacijske in delovne veščine, likovno, glasbeno in govorno izražanje, pridobivanje novih znanj ter učenje tujega jezika (Brezničar, Šušteršič, Vižintin, Oven, Petrovič in Bezeljak, 2014, str. 15). Pomoč z umetnostjo ali umetnostna terapija je mlada znanstvena disciplina, ki se uporablja v različnih ustanovah in med različnimi ljudmi. Namenjena je posameznikom in skupinam ljudi s telesnimi boleznimi in poškodbami, z raznimi travmami, senzo-motoričnimi motnjami, težavami pri učenju in v psihiatriji. V primerih, v katerih uporabljamo lutko, govorimo o področju dramske in likovne terapije (prav tam, str. 13). Lutka se v terapevtske in rehabilitacijske namene uporablja v okviru likovne terapije in se kaže kot izdelava lutk in komunikacijsko sredstvo, ki nadomesti direkten stik s terapevtom (Bezeljak, b.d).

Bistvo uvedbe lutke v terapijo je sama diagnostika, saj želimo razumeti, kaj se dogaja v otrokovi notranjosti oziroma kaj nam otrok želi sporočiti preko simbolnega jezika, njegovih dejavnosti in obnašanja (Gauda, 2001, str.10).

Lutkovna aktivnost lahko predstavlja odličen delovno-terapevtski medij oziroma pripomoček pri aktivnostih na vseh področjih človekovega delovanja, če je ta uporabljena s konkretnim namenom in usmerjena k reševanju problemov ter točno določenim ciljem.

V delovni terapiji je lutka pripomoček za doseganje naslednjih ciljev oziroma terapevtskih namenov:

- socializacija,
- motivacijsko sredstvo,
- spodbuda domišljije in ustvarjalnosti,
- pomoč pri vzpostavljanju stika, navezovanju novih stikov,
- spodbuda verbalne in neverbalne komunikacije,

- izboljševanje motoričnih funkcij, spretnosti, prijemov,
- medij za učenje oralno-motorične kontrole,
- sprostitvev, dvig samopodobe, zaupanje v svoje sposobnosti (Brezničar, Šušteršič, Vižintin, Oven, Petrovič in Bezeljak, 2014, str. 22-23).

Lutka ne izboljša samo motoričnih spretnosti, pač pa je učinkovita tudi na psihološkem nivoju. Uporaba lutke združuje različne vidike - od zaznavanja, razumevanja, gibanja, do govora in sodelovanja z okoljem. Lutka kot terapevtski medij poskrbi za sporočanje osebnega mnenja in čutenja. Spodbuja se posameznikova ustvarjalnost, poveča se pozornost do lastnih in tujih stališč, čustev in ravnanj (Bezeljak, b.d.).

2.5 VLOGA VZGOJITELJA V LUTKOVNEM PROCESU

Preprosta lutka lahko spodbudi otroka k lastni ustvarjalnosti, s pomočjo katere nastanejo prvi kreativni izdelki, ki utrdijo otrokovo samopodobo. Vzgojitelj v predšolskem obdobju otroka usmerja k ustvarjalni igri, prstnim igram pa vse do animacij igrač v fantazijskih dogodivščinah. Proces se bo nadaljeval tudi v osnovni šoli, otrok pa ga bo sprejel kot dejavnost, v kateri je upoštevana njegova lastna iniciativnost in ustvarjalnost na različnih področjih. Za vzgojitelja ali učitelja je pomembno odkrivanje otroških talentov, ustvarjalnih potencialov kot tudi socializacija in osvajanje novih vsebin. Otrokom najmočnejšo motivacijo predstavlja ravno ta, ki je zaigrana z lutko. Otroci tudi sami predlagajo, da bi pripravili improviziran prizor ali predstavo. Otroke spodbujamo s pohvalo in jih ne obremenjujemo s samim besedilom. Igro prepustimo improvizaciji na določenih mestih. Srečanje z občinstvom nastopajočim prinaša vznemirjenje. Pomembno je, da ima otrok dober vzgled v vzgojitelju ali učitelju, ki zna pripraviti predstavo in animacijo z različnimi vrstami lutk (Korošec in Majaron, 2002).

Vzgojitelj se mora nenehno strokovno razvijati in izpopolnjevati, sodelovati mora s sodelavci, z otrokovo družino in, kar je najpomembneje, predvsem z otroki (prav tam).

Namen dramske igre z lutkami je, da se otrok vključi v dialog, ki ga začne vzgojitelj. Otrok z opazovanjem vzgojitelja pridobi pogum, da sam vstopi v igro. Vzgojitelj v začetnih fazah otroku pomaga (prav tam). Delo z lutko nam omogoča, da lahko uspešno vzgajamo otroke zaradi njihove čustvene navezanosti nanje (Bevc, 2005).

Igra z lutko ne zahteva posebnega studia, odra ali rekvizitov. Zahteve pa so dobro pripravljen prostor, čas in vzgojitelj ali učitelj. Igra z lutko prinese vzgojitelju naslednje prednosti:

- vzgojitelj lažje razume otroka in njegovo vedenje,
- otroci doživijo vzgojitelja v drugačni luči,
- poveča se vzgojiteljeva kreativnost,
- igra z lutko nudi alternativne učne izkušnje in
- zabavno in prijetno vzdušje (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006, str. 125-127).

Vzgojitelj spodbuja otrokovo individualnost, kar lahko pripelje do izdelave lutke in uprizoritve karakterja na njemu lasten način (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006, str. 112).

2.6 VLOGA LUTKE V RAZVOJU OTROKA

Lutke lahko pomembno vplivajo na razvoj otrok ter predstavljajo izreden pripomoček v vzgojno-izobraževalnem procesu. Z lutkino pomočjo lahko otroke na prijazen in nevsiljiv način spodbudimo pri razvoju gibalnih sposobnosti, govoru, komunikaciji z okoljem, predvsem pa vplivamo na njihovo domišljijo in ustvarjalnost (Zorec, 2010, str. 3). Z lutko lahko dosežemo nove cilje. Otroci se s pomočjo lutke lahko nauči novih pesmi, pravilnega govorjenja in obnavljanja pravljic (Robič, 2010).

Otroci z lutko lahko manipulirajo oziroma se z njo igra. Ta igra pa je posebej pomembna iz večih vidikov:

- urijo svoje ročne spretnosti,
- urijo se v besednem izražanju,

- utrjuje si spomin,
- ko izdeluje preproste lutke, s tem razvija smisel za oblikovanje in sposobnost opazovanja in
- razvija svoje ustvarjalne sposobnosti (Bevc, 2005).

2.6.1 EMOCIONALNI RAZVOJ IN SOCIALIZACIJA

Za lutko velja, da je lahko izredno motivacijska za bogatenje otrokovega čustvenega in socialnega potenciala, saj od otrok terja, da se vživijo v situacijo lutke ter način njenega doživljanja. Otroku s tem ponudimo možnost, da razume stvari iz različnih zornih kotov. V rokah vzgojitelja postane lutka posrednica, ki na otroka deluje razbremenjujoče, še posebej v situacijah, ko ga je strah ali mu pomaga lažje vzpostaviti stike z novimi ljudmi in okoljem. Otroku dajmo lutko, saj je to najpomembnejše, kajti otrok v prizoru z lutkami rešuje in ureja svet po svoje. Otrok lahko skozi igro z lutko sporoči to, kar v direktni komunikaciji ne bi pokazal (Korošec, b.d). Čustva so lahko na ravni doživljanja, izražanja, vpletena v otrokovo mišljenje, socialne odnose in različne oblike izraznih sredstev. V zgodnjem otroštvu otroci razumejo, da včasih doživljajo več čustev hkrati. Malčkova čustva samozavedanja se velikokrat nanašajo na ugodna ali neugodna doživljanja ter vrednotenje samih sebe. Z neposrednim opazovanjem, kako drugi nadzorujejo svoja čustva, se malček z vzporednim pojasnjevanjem uči pravil izražanja čustev (Marjanovič Umek in Fekonja Peklaj, 2008).

2.6.2 IGRA Z LUTKO REŠUJE NOTRANJE KONFLIKTE

Otrok se razvija od popolne odvisnosti od odraslih do zavedanja, da je potrebno nekoga deliti še z drugimi. Izraža interese in širi svoj krog pomembnih ljudi, se identificira z obema staršema, se vključuje v družbene vrednote in spoznava prepovedi. Pri pretvorbi iz podzavestnega v stvarno igra vlog zelo pomaga. Ob vstopu v vrtec se otrok sreča z drugimi otroci in odraslimi, sprejeti mora določene zakonitosti, ki veljajo za življenje v skupini. Otrok lahko z vstopom v novo skupino doživi krizo, ki se lahko kaže v motnjah navad in vedenja. Ponovno se to lahko ponovi s prehodom v šolo. Obveze in pravila, s katerimi se otrok sreča ob vstopu v šolo, mu pomaga premagati domača igraka. Otrokov sopotnik pri

uravnavanju želja in zahtev je lahko prav domača igrača. Krize, ki se pojavljajo so neločljiv del vsakega procesa razvoja in zorenja. Ni razvoja osebnosti brez frustracij in premagovanja le teh, v veliko pomoč pa nam je lahko lutka, ki postane otrokov partner in osrednji simbol sporočanja želja, strahov in konfliktov. Ob spremljanju lutkovne predstave otrok projicira svoja čustva in odnose na tak način, da jih razbremeni, si stvari olajša in lažje razloži, kaj se okoli njega dogaja. Velik vpliv na socializacijo, emocionalni in kognitivni razvoj ima skupna igra, pri kateri se otroci učijo komunikacije, socializacijskih spretnosti in reševanja manjših konfliktov. Pojavlja se presenečenost, kaj vse nam otrok lahko sporoči preko lutke (Bastašić, 1990). Telesna lutka otroku omogoča, da se zanjo lahko skrije ter se tako osvobodi strahu pred občinstvom. Igralec se vživi v čustva lutke, kar izraža tudi z mimiko na obrazu. S tem iz sebe izloči notranjo napetost in trenje (Korošec in Majaron, 2002).

2.9 RAZVIJANJE SOCIALNIH VEŠČIN

Večina dejavnosti temelji na skupinskem ustvarjanju, spodbuja se sodelovanje v manjših skupinah. Če želijo otroci uspešno dokončati dano dejavnost, je nujna dobra komunikacija v skupini, kar od otrok zahteva uskladitev mnenj in dogovarjanje. V skupini je pomembno, da drug drugega spoštujejo, poslušajo in sprejemajo ideje drugih, hkrati pa so pozorni na čustva in reakcije drugih članov skupine. Ob igri z lutko se otroci naučijo komunikacije, socializacijskih spretnosti in reševanja manjših konfliktov, hkrati pa razvijajo solidarnost, medsebojno pomoč in individualnost. Stigmatizacija in socialne razlike so pozabljene s ciljem delitve idej in improvizacije prizorov, saj vzgojiteljica vodi otroke v lutkovni dejavnosti tako, da so v skupino enakovredno vključeni vsi otroci, ki so drugače socialno izključeni in vplivajo na končno stvaritev, kar vpliva tudi na samopodobo otrok. Otroci se ob tem sprostijo in so pripravljeni na dialog. Olajšano je učenje socialnih veščin, otrokom pa omogočimo izkustveno učenje pozitivnih medsebojnih odnosov in nenasilnega reševanja konfliktov (Korošec, b.d. B).

Večkrat imajo odrasli problem, da se v družbi počutijo manjvredne ali zapostavljene. Tudi otroci se srečujejo s temi težavami, bodisi v družbi otrok ali odraslih ljudi. Otrok je lahko še bolj zadržan v svoji družbi kot odrasli. Vsaj delno moramo obvladati socialne veščine, da lahko funkcioniramo v družbi. Pri otroku

moramo čimprej začeti razvijati pozitivne socialne veščine, kjer si lahko pomagamo z lutko, katere uporaba pripomore k socializaciji otrok. Otrok nas večkrat ne bo jemal resno, bolje bo, če mu bo pozornost pritegnila lutka in mu šepnila na uho, saj je njegova prijateljica v igri in ji zaupa. Lutka bo otroku povedala, kaj je z njegovim obnašanjem narobe oziroma prav, ta način pa lahko vodi do tega, da bo otrok v družbi bolj sprejet, hkrati pa se bo sam trudil, da jim bo vsem lepo. Otrok lahko postane posrednik med drugimi in prenese to tudi na ostale. Igra z lutko izboljša komunikacijo, včasih pa zmanjša stresno situacijo, ki se pojavi med otroki in odraslo osebo. Otrok se zaupa lutki, ji pove svoje težave, z njeno pomočjo odpravlja nesporazume in vzpostavlja simbolno komunikacijo z okoljem (Korošec in Majaron, 2002).

2.9.1 LUTKA PRI RAZVOJU SOCIALNIH VEŠČIN

Prednost lutkovno-gledaliških delavnic je sodelovanje in socialno učenje pri pripravi skupnega projekta. S psiho-socialnega vidika nam scenske igre omogočajo številne možnosti, ki pomembno vplivajo na otrokov celostni razvoj, mu lajšajo komunikacijo, omogočajo kakovostno organizacijo prostega časa, prispevajo k boljši predstavi o lastnem telesu in osebnosti, nudijo priložnost za reševanje problemov z avtoriteto, pomagajo v vzpostavitvi zdravih odnosov in odnosov z drugimi otroci ter mu dajejo občutek pripadnosti skupini. Vse to pa prispeva k socializaciji posameznika (Petrović, 2013, povz. po Korošec, 2015, str. 115- 116).

2.9.2 VLOGA LUTKE PRI RAZVOJU EMPATIJE

Ko otroci sprejemajo različne vloge, vstopajo v različne situacije in se s tem naučijo ločiti svoje videnje od videnja drugih. Igra z lutko omogoča čustveno decentracijo, ko otrok postane zmožen razumevanja čustev drugih in ob tem razvija svoja lastna čustva (Duran, 2003). Igro igranja vlog predlagajo predvsem zaradi izboljšanja medsebojnih odnosov in za boljše razumevanje drugih, saj se otrok vživi v neko situacijo, prevzame določeno vlogo in jo odigra. Lahko gre za vlogo iz realnega življenja, torej igro, ki jo otrok pozna iz lastnega življenja ali pa ustvari nove, doslej neznane vloge. Otrok se lažje vživi v vlogo, če se igra z lutkami, saj v igri v živo izpostavlja sebe, v igri z lutko pa se otrok vživi v osebo,

ki jo predstavlja lik lutke. V igri z lutko zaznamo primere empatije oziroma uživanje v situacijo, ki jo predstavlja lik. Hkrati pa se otrok srečuje s sočustvovanjem, ustvarjanjem varnosti, skrbi in zgleda. (Porenta, 2003: 184).

2.9.3 UPORABA LUTKE KOT SPREJEMLJIVEGA NAČINA ZA IZRAŽANJE EMOCIJ

Današnji svet je naravnani k temu, da je čustva potrebno obvladati in jih ne iskreno pokazati. Družba je velikokrat precej nastrojena, če človek pokaže negativna čustva, kot so jeza, strah in negotovost. Otroku večkrat ne ve, kako se naj odzove in kakšna čustva naj pokaže. Otroku potrebuje način, da izrazi svoja čustva, kar mu lutka tudi nudi. Vsak človek kdaj občuti negativna čustva. Otroku lahko osvobodi in razreši notranje konflikte, ko zaigra prizor, kjer lahko ta čustva izrazi. V igri lahko otrok reflektira odnose iz okolice. Vzgojiteljica lahko s pomočjo lutke spozna otroke in vzpostavi individualen odnos s posameznim otrokom. Otroci izražajo svoja čustva in odnos do sveta, zato lahko vzgojiteljica v otrokovem izražanju opazi doživljanje sveta in otrokovo čustvovanje (Korošec, b.d B). Nekatere simbolne in realne lutke omogočajo igro, povezujejo otrokovo podzavest in zavest, hkrati pa se v igri z lutko izživi konflikt, s čimer se izgubita negativna moč in energetski naboj (Bastašić, 1990).

2.10 VPLIV LUTKE NA OTROKOV SPOZNAVNI RAZVOJ

Uporaba lutke v dramski igri otroku znatno širi zaklad izraznih sredstev ter mu pomaga izražati misli z neverbalnimi sredstvi. Dramske dejavnosti z lutkami spodbujajo otrokovo mišljenje, njegovo domišljijo, verbalno izražanje, saj otrok živahno ter z lahkoto govori o igri, svojih predstavah in daje pripombe. Otroku lutkovne in gledališke dejavnosti omogočajo, da izhaja iz sebe. S tem pa razvija svoje individualne sposobnosti in nov, osebni način komunikacije. Otroku se ob lutki lažje in prej sprosti, zato tudi komunicira bolj sproščeno z vsem telesom in z vsemi čutili. Z lutko in lutkovno igro se večina otrok srečuje že od zgodnjega otroštva, kar pripomore k uresničevanju zastavljenih ciljev. Ko izberemo zanimive zgodbe, ustrezen material, lutke, scene, metode in tehnike ter z organizacijo strokovnega dela zagotovimo dovolj zanimivih vsebin, jim

posameznik lahko posveti pozornost in si jih z vztrajnim delom, urjenjem in ponavljanjem tudi zapomni (Korošec in Majaron, 2002). Dejavnost je potrebno organizirati tako, da se zagotovi pozorno poslušanje, opazovanje, ugotavljanje posebnosti, razmišljanje o vsebini, sproščen pogovor ter aktivno sodelovanje v njej (Brezničar, Šišteršič, Vižintin, Oven in Petrovič, 2014 str.17).

2.11 LUTKA KOT MOTIVACIJSKO SREDSTVO

V življenju se nam večkrat zgodi, da včasih nismo pripravljeni na sodelovanje, včasih pa nas nekaj zelo navduši. Gre za to, da se ljudje razlikujemo tudi po motiviranosti. Nekateri potrebujejo ogromno motivacije, nekateri pa le kanček. V življenju se srečujemo z mnogimi stvarmi, ki nas notranje motivirajo, ker imamo željo po nečem. S tem, ko to dosežemo, smo bolj zadovoljni, samozavestni in notranje potešeni. Poznamo pa tudi zunanjo motivacijo, za katero nas motivira nek zunanji dejavnik, kjer gre navadno za nekakšno nagrado, stvar, ki jo dobimo, če dosežemo določen cilj. Naše življenje bo bolj okrepila notranja motivacija kot zunanja. Naša motivacija je pogojena tudi z našimi vrednotami, več poudarka bomo pripisali tisti vrtilni, ki nam več pomeni in bomo zanjo bolj motivirani. V življenju se srečujemo tudi z različnimi motivatorji, kar je v vrtcu za otroke vsekakor lahko tudi lutka.

V svojem delu jo je v tej vlogi začel uporabljati Walter Brogghini, ki je to počel na tak način, da je lutka nastopala v zgodbi z določenimi problemi. Lutka ima magičen vpliv na otroke, zato ji otroci želijo pomagati, hkrati pa so otroci motivirani za delo in pridobivanje znanja, ki ga potrebujejo. V projektih delih vzgojiteljice in učiteljice mnogokrat vključujejo lutko v sam delovni proces, kar pri otrocih vzbudi zanimanje za raziskovanje. Lutko vzamemo v roke, ko se spomnimo, da bi z njo lahko motivirali otroke. Praktično ni omejitve, kdaj je lutka lahko prisotna in kdaj ne. Lutko lahko uporabimo, kadar se otrok težje loči od starša, pri sami dnevni rutini, za motivacijo pravičnega umivanja rok in podobno. Lutko lahko uporabimo tudi kot par lutk, če se otrok ne želi držati za roko z drugim otrokom, čez čas bo opazil, da si želi lutka biti v paru z vsemi otroci. Lutka lahko motivira otroke tudi pri vodenih dejavnostih, kjer jo lahko uporabimo pri začetni motivaciji, da skozi lažje pridemo do glavne. Lahko pa lutka tudi

nadomesti vzgojitelja in vodi dejavnost namesto nas, otroke lahko tudi samo opazuje, kaj počnejo in kako se igrajo. Hkrati pa je lutka izredno motivacijsko sredstvo, primerno za bogatenje in senzibiliziranje otrokovega čustvenega in socialnega potenciala, saj se otrok v lutkino situacijo vživi in doživlja njen način (Korošec in Majaron, 2002). Otroci so nad igranjem navdušeni. Zabavajo se tisti, ki opazujejo lutkovno predstavo in tisti, ki predstavo igrajo. Otroci ob tem sklepajo prijateljstva, gradijo socialne vezi in ustvarjajo veselo vzdušje (Lenarčič Lipušček, 2012).

2.12 LUTKA V RAZLIČNIH VZGOJNIH KONCEPTIH

2.12.1 WALDORFSKA PEDAGOGIKA

Predstavlja svetovni fenomen različnih kultur, religij in civilizacijskih okolij, pri čemer ne reagira in ne unificira različnosti. Gre za teorijo in prakso, ki iščeta stik z različnostjo in drugačnostjo človeštva, da bi z vsakim otrokom našli tisto resnično, kar se skriva v njem (Berčnik, Devjak in Plestenjak, 2008). Po mnenju R. Steinerja je človek tridelno bitje, sestavljeno iz fizičnega, duševnega in duhovnega telesa. V ospredju Waldorfske pedagogike je teorija, ki sloni na antropozofiji oz. na duhoslovni teoriji o človeku. Po Steinerju je smisel poučevanja človeka ugotoviti vzročne zveze med telesnim razvojem in duhovnostjo. Živčni sistem ima le funkcijo zaznavanja, medtem ko je vsa volja odvisna od krvnega sistema, osnovo temu pa predstavlja lastno telo. Steiner pomembno vlogo pripisuje reinkarnaciji in karmi, prav tako pa po njegovo antropozofska podoba temelji na karmični usodi kozmosa in človeka (Berčnik, Devjak, Plestenjak, 2013).

V tobačni tovarni Waldorf-Astoria v Stuttgartu v Nemčiji je direktor Emil Molt s pomočjo dr. Rudolfa Steinerja na noge postavil prvo waldorfsko šolo, da bi otrokom delavcev omogočil splošno izobrazbo, ki ne bi pri otroku razvijala le umskih sposobnosti, temveč tudi umetniške in praktične dejavnosti in oblikovala njihova srca in roke (Polak-Fištravec, 1999).

I. Polak-Fištravec (1999, str. 15-16) navaja:

»Waldorfska pedagogika temelji na spoznanjih o odraščanju človeka in vpogledu v možnosti in zakonitosti njegovega razvoja. Načelo, da morata vzgoja in poučevanje temeljiti na znanosti o človeku, pripelje do vprašanja: Kako daleč sežejo metode te znanosti? Metode današnje antropologije, s tem mislimo vse znanstvene vede, ki se ukvarjajo s človekom, raziskujejo neposredno samo človeško telo; njegovo duševnost in duhovnost pa samo toliko, kolikor jo izraža telo. Tako ostajajo tiste možnosti za vzgojo in razvoj, ki se skrivajo v duševnih in duhovnih plasteh človeka, še naprej skrite. Dr. Rudolf Steiner je razvil metodo neposrednega preučevanja duševne duhovne resničnosti ter s tem raziskovanje človekove duše in človekovega duha. S tem so bili podani temelji za šolo, ki bi vzpodbujala otrokov razvoj v vseh njegovih možnostih in sposobnosti na različnih področjih«.

Waldorfska šola in vrtec sta razdeljena glede na tri obdobja odraščanja. Proces odraščanja je razčlenjen na preobrazbe, ki se v otroku dogajajo in iz tega izhajajo v waldorfski pedagogiki tri razvojne stopnje s čisto posebnimi nalogami, vsebinami, in metodami vzgajanja, ki usmerjajo delo waldorfskih vrtcev in šol. Celoten otrokov razvoj do enaidvajsetega leta se zrcali v treh obdobjih: od rojstva do sedmega leta, od sedmega do štirinajstega leta in od štirinajstega do polnoletnosti. V prvih sedmih letih gre za obdobje posnemanja in gibanja, ki se lahko podaljša do devetega leta. Prehod v drugo sedemletno obdobje se kaže z menjavo zob, kar se odraža v spremembi videza, hkrati pa s seboj prinese spremembo zavesti. Otroci se spoznajo z načinom zavedanja samih sebe, učitelja in drugih. Pripravljeni so vstopiti v drugo razvojno obdobje, ki se imenuje »srce otroštva«. V tretje obdobje vstopi skozi puberteto, kar označuje novo razmerje do sveta, saj se mlad človek začne zavedati sebe kot lastnega bitja. V njemu se začnejo prebujati ideali in oblikovati življenjski cilji, začne se učiti iz lastnih izkušenj ter s tem najde svoje mesto v svetu (Polak-Fištravec, 1999).

2.12.1.1 VPLIV LUTKE NA OTROKA

Po besedah Steinerja deluje lutka kot zdravilo za civilizacijo, saj deluje terapevtsko. Otrokom prinaša priprava lutk in njihova postavitve pozitivno sliko, vzgojiteljici pa umetniško vzdušje. Pri waldorfskih lutkah je pomembno, da so estetsko dovršene, saj otrok tako razvija občutek za lepoto. Pojavlja pa se

posebnost, »nedokončani« obrazi lutk, ki otrokom dajejo svobodo doživljanja in lahko ob tem urijo in razvijajo domišljijo. Za mlajše otroke, ki še nimajo izdelane domišljije, so primernejše realistične lutke (zapiski iz waldorfskega seminarja, 2013, povz. po Obrul, 2016, str. 16). Lutka vpliva na širši besedni zaklad, spodbuja komunikacijske sposobnosti ter pomaga pri razvoju spomina, hkrati pa lutkovne predstave negujejo občutke za življenje in čute. Ker igra z njo vsebuje govor, glasbo, barvo in gibanje, gre za popolno umetniško doživetje. Otrok se lutki lahko zaupa in se z njo pogovarja. (Nicol, 2010, povz. po Obrul, 2016, str. 16.).

Lutka zadovoljuje duhovne, kulturne in duševne potrebe ter je motivacijsko sredstvo. Prav tako pa uporaba lutke vpliva na izboljšanje motorične in kognitivne funkcije (Bezeljak, b.d.).

Kranich, E-M., (2008, str. 11 cit. po Obrul, 2016 str. 17) navaja:

»Ko se otrok odloči za izvajanje neke dejavnosti s svojimi rokami in prsti, prodira globalna predstava od suplementarno motoričnega področja preko ročnih in prstnih področij precentralne možganske vijuge po kortikospinalni progi v ustrezen del hrbtenjače in od tam po nadaljni živčni poti v mišice rok in prstov ter določajo zakonitosti ter aktivnosti volje. Hkrati gibanje vpliva na možgane.«

2.12.1.2 WALDORFSKA PUNČKA

Podoba waldorfske punčke je človeška, zato je primerna za razvoj in podoživljanje samopodobe odraščajočega otroka. Z njo tudi fante spodbudimo k igri s punčkami. S tem ko otroku ponudimo punčko, ki zapira in odpira oči in vključuje vse druge anatomske podrobnosti in tehnično pravilnost, otrokom odvezamemo domišljijo (Jaffke, 2003, str. 62, povz. po Obrul, 2016 str. 35).

Poznamo dve vrsti waldorfskih punčk:

Neformirana punčka: Otrok že med izdelavo punčke razvija skrb, ki se zavestno nadaljuje, ko otroku predamo punčko v naročje. Takrat jo bo otrok pestoval, negoval ter skrbel za njo, saj bo posnemal odraslega pri skrbi za otroka. Za izdelavo takšne lutke potrebujemo 50 krat 50 centimetrov velik kvadrat v kožni barvi, ki je lahko volnen ali flanelast, in neprodorno volno, ki jo oblikujemo v

snop za glavo. Zgornji del oblikujemo v trdo kroglo in zavijemo spodaj. Spodnji del nitk potrebujemo za obliko telesa. Glavo prekrijemo s tkanino v kožni barvi, tako da dobimo enakomerno dolge robove, ki jih zvežemo pod glavo. 7-8 centimetrov naj meri glava. Robova na straneh zavozlamo, tako da dobimo roke. Vozelj naj bo primeren dolžini rok. Za mlajše otroke je priporočljivo, da prekrijemo del volnenih nitk, ki so ostale pod glavo. Za starejše otroke pa pripravimo tudi lutkina oblačila (Jaffke, 2003, povz. po Obrul, 2016, str. 35).

Formirana punčka: Imenujemo jo tudi oblikovana punčka in predstavlja osnovni model. Predstavlja mlajšega ali starejšega otroka, oblečemo jo lahko glede na otrokove potrebe (Jaffke, 2003, str. 69, povz. po Obrul, 2016, str. 36).

2.12.2 PEDAGOGIKA MONTESSORI

Začetnica tega koncepta je Maria Montessori, ki je sprva bila zdravnica v Italiji in se je po diplomi zaposlila v psihiatrični kliniki, kjer je delala z otroki z zaostankom v razvoju. Bila je prepričana, da je možno tem otrokom pomagati, zato je odpotovala v London in Pariz, kjer se je poglobila v študij. Dosegla je velik uspeh pri poučevanju otrok psihičnih pacientov. Poskrbela je za primernejše okolje in materiale, s katerimi so otroci praktično ves čas delali in razvijali čute. Po dveh letih vzgojnega dela po njenih metodah so ti otroci dosegli enak standard, ki se je pričakoval od »normalnih« otrok (Kramer, 1996, povz. po Erjavec, 2011, str. 11). Maria Montessori nas preseneča s sodobnimi idejami tako iz vidika razvojne psihologije kot predšolske vzgoje, čeprav so njeni vrtci deležni marsikaterih kritik. V montessori vrtec so vključeni otroci od tretjega leta starosti, razvrščeni pa so v starostno heterogene oddelke. Zanje je značilno, da otroku ponudijo skrbno pripravljeno okolje, ki mu nudi smiselne dražljaje in spodbude, ki pomagajo njegovemu razvoju (Batistič Zorec, 2003). Maria Montessori je v šolah preučevala odzive in posledično tudi razlike med odzivi otrok, ki so prihajali iz različnih socialnih družin. Rezultati so pokazali, da so se otroci, ki so odraščali v revnejših družinah, takoj odzvali na ponujeno opremo in materiale, medtem ko so se otroci iz premožnejših družin odzvali na nove materiale nekaj dni ali tednov kasneje. Rezultati so bili podobni tistim, ki so jih pridobili v mali šoli First Casa del Bambini. Razvijal se je proces ponovitve opazovanja koncentracije otrok in njihovo zadovoljstvo, ki naj bi pokazala spremembe na

otrokovi samozavesti in zanimanju. Montessori je ta proces imenovala »normalizacija« (Lillard Polk, 2008). Montessori šola je bila v trdni povezavi s Frobelom, kjer verjamejo v sestavljanje igre za otroke (Krogh Lowell, 1994).

TEORETIČNI KONCEPT: Ta se navaja pri konceptih Rousseauja, Locka, Itarda, Seguina in Piageta. Predvideva se, da je primarna filozofija Montessori filozofija po Rousseaju. Podobno je prepričanje, da lahko otroka kontroliramo tako, da izkoristimo njegovo »naravno posledičnost«. Nakazuje na to, da se otrok najbolje nauči z izkušanjem oziroma preizkušanjem. Oba avtorja poudarjata otroštvo kot pomembno obdobje, kjer se razvije otrokovo dožemanje za okolje okoli njega, metode izbire in klasične metode poučevanja. Koncept Montessori edukacije čutov izhaja neposredno iz modela uma, katerega avtor je Lock. Maria Montessori in Locke se strinjata glede čitnih vtisov in njihove urejenosti. Veliko sta na Montessorijevo vplivala Itard in Seguin, saj je Itard poudarjal pomembnost okolja mladega otroka, Seguin pa je hendikepiranim otrokom nudil pomoč pri oblikovanju sirotišnic. Vzorednice se pojavljajo tudi med Montessorijevo in Piagetom, glavna razlika med njima pa je ta, da je Montessorijeva veliko bolj usmerjena v edukacijski vidik, Piaget pa se strogo drži konstruktivizma. (Chattin-McNichols, 1992, povz. po Erjavec, 2011 str. 13-14).

OSNOVE PEDAGOŠKEGA KONCEPTA MARIE MONTESSORI

Maria Montessori je pri svojem delu izhajala iz načela, da ima otrok na določeni razvojni stopnji potrebe po razvoju in učenju. Bistvo sprememb bi moralo temeljiti na razumevanju otrokovih razvojnih potreb, kjer se mora spremeniti vzgojiteljev pogled in odnos do otroka. Menila je, da je otrok sam najbolj učinkovit, ko svoje učenje usmerja v primernem okolju. Pripravljeno okolje je ključni element pedagogike Montessori (Kramer, 1996, povz. po Erjavec, 2011, str. 14). V montessori ustanovah otroci delajo v ozračju spoštovanja, svobode, odgovornosti in urejenosti. Ta pristop k življenju vključuje tudi samomotivacijo, samodisciplino in samospoznavanje, sistematičen pristop do reševanja težav, pridobivanja znanja in veščin ter omogoča veselje do učenja. Otroci se zavedajo, da ustvarjajo skupino, v kateri je določen način obnašanja. Življenje v družbi je naravno, del človekove narave. (Montessori, 2006). Maria Montessori je posebno

skrb namenila predšolskim otrokom. Razmišljala je o otroku samem, ki je bistven element pedagogike Montessori. Otroci imajo na voljo svoboden izbor, kar pa ne pomeni, da je otrokom vse dovoljeno. Svobodna izbira je mišljena v smislu, da otrok sam ve kaj potrebuje za vajo in svoj duhovni razvoj. Pedagogika Montessori sloni tudi na mišljenju, da otrok potrebuje velik izbor materialov. Otrok se odloči, kaj je kvaliteten material in kaj ni. Maria Montessori meni, da se zanimanje otrok prebudi z materiali preko njihovega izpostavljanja. Otrok mora material dobro poznati. Osnova tega pedagoškega koncepta je material. Za Mario Montessori otrok stoji v središču zanimanja in ne tisti otrok, s katerim se on ukvarja. Maria Montessori je mnenja, da prepolne police nimajo smisla. Poudarja se estetika montessori materiala, pričakuje se otrokova aktivnost, njen material pa ni zbirka zanimivih, barvnih, veselih iger (Seitz in Hallwachs, 1996).

Maria Montessori je menila, da otrok do visoke koncentracije pride s pomočjo dela rok, torej z materiali. Ti materiali so razporejeni po policah, ki jih otroci vedno pospravijo na svoje mesto. Materiale znotraj določenega področja vzgojitelj prestavlja v hierarhičnem zaporedju. Med materiali in področji kurikula pa obstaja mreža medsebojnih povezav (Publikacija Hiše otrok Dravlje, Montessori inštitut, 2014).

2.12.3 NAČIN UPORABE LUTKE V JAVNIH VRTCIH

Igra z lutko, izdelovanje lutk in lutkovna igra, predstavljajo korist na širokem področju kulturne dejavnosti, pedagoškega, terapevtskega in andragoškega dela (Brezničar, Šušteršič, Vižintin, Oven in Petrovič, 2014).

Lutkovne dejavnosti dopuščajo različne načine njene uporabe in povezavo z vsakodnevnim delom v skupini. N. Renfro in T. Hunt (1982, str. 19) izpostavljata šest tehnik oziroma vrst dejavnosti z lutko, ki se lahko izvajajo v skupini otrok. Ti so:

- spontana igra z lutko,
- priprava prizorov z lutko,
- pripovedovanje z lutko,
- pogovarjanje skozi lutko,
- učenje in poučevanje z lutko in

- izdelava lutke (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006, str. 127- 129).

Lutke so tiste, ki pritegnejo pozornost otrok, da se umirijo in vstopijo v svet lutkarstva. Izdelava lutkovnega kotička je najenostavnejši in najboljši način, kako otroke vpeljati v umetnost lutkarstva (Robič, 2010).

Obstaja več vrst že zgoraj naštetih iger z lutko:

1. SPONTANA IGRA Z LUTKO

Je oblika simbolne igre, kjer otrok sproščeno in svobodno komunicira z lutko, se igra z več lutkami hkrati ter med samo igro spreminja vloge. V interakcijo sta lahko vključena tudi dva otroka, vsak s svojo lutko, lahko eksperimentira tudi več otrok, lahko se igra izvaja za mizo, v lutkovnem kotičku ali pred ogledalom (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

2. PRIPRAVA PRIZOROV Z LUTKO

Je dejavnost, ki jo vodi odrasla oseba, tako da otroke usmerja s kreativnimi tehnikami k pripravi prizorov na osnovi zgodbe, poezije, glasbe, realnega življenja ali domišljije. Vključena sta improviziran govor in gibanje. Otroci pa niso omejeni z odrom, ampak se prosto gibajo po prostoru in raziskujejo gibanje svojega telesa. Otroci svobodno prispevajo svoje ideje, dialoge, scenarije in vključujejo lastno ustvarjalnost. Predstavo lahko odigrajo mlajšim ali starejšim otrokom (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

3. PRIPOVEDOVANJE Z LUTKO

V veliko pomoč pri pripovedovanju, učenju pesmi in razlaganju poezije nam je lahko lutka. Gre za preprosto pripovedovanje zgodb s pomočjo lutke. Ta dejavnost ni namenjena nastopanju pred občinstvom, temveč neformalnemu uprizarjanju in predstavitvi zgodb iz literature. Otrok se lažje vživi v lutkovne junake (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

4. POGOVARJANJE SKOZI LUTKO

Temelji na otrokovem socialnem in emocionalnem razvoju. Otrok bo preko medija lažje izrazil svoja čustva in doživetja. Otrok sproščeno spregovori lutki ali skozi lutko. Ta mu predstavlja ščit, da se v komunikaciji ne počuti izpostavljenega. Otroku lutka pomaga razvijati verbalne sposobnosti. Lutka je senzibilna poslušalka, ki je z otroki nežna, prijazna in jih ne graja (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

5. UČENJE IN POUČEVANJE Z LUTKO

Lutka predstavlja veliko motivacijo za delo, obenem pa pripomore k dobremu pomnjenju in razumevanju snovi (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

6. IZDELOVANJE LUTK

Lutko mora otrok izdelati po svoje in ji oblikovati karakter. Pri mlajših otrocih ni pomemben izgled lutke, ampak otrokovo verovanje vanjo. Pri izdelavi lutke je v ospredju tudi razvijanje fine motorike, koordinacija roka - oko, spoznavanje novih materialov ter izražanje čustev. Lutko, ki jo je otrok izdelal sam, bo zelo cenil in z njo vzpostavil pristen odnos (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006, str. 127- 129).

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Namen raziskave

Namen diplomske naloge je raziskati, kakšna je vloga lutke v različnih vzgojih konceptih (v javnem, waldorfskem in montessori vrtcu).

3.2 Razčlenitev, podrobna opredelitev

3.2.1 Raziskovalna vprašanja

Glede na cilje diplomske naloge smo si postavili naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Kakšen pomen imajo lutke v otrokovem razvoju?
 - 1.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci o pomenu lutke v otrokovem razvoju, glede na vrtec v katerem so zaposleni?

2. Ali se anketiranci poslužujejo lutke za motivacijo otrok?
 - 2.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju lutke za motivacijo otrok, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
3. Ali se anketiranci poslužujejo lutke za razvijanje domišljije in ustvarjalnosti pri otrocih?
 - 3.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju lutke za razvijanje domišljije in ustvarjalnosti pri otrocih, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
4. Ali se anketiranci poslužujejo lutke za spodbujanje otrokovega verbalnega izražanja?
 - 4.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju lutk za spodbujanje otrokovega verbalnega izražanja, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
5. Ali se anketiranci poslužujejo lutke za krepitev samozavesti pri otrocih?
 - 5.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju lutke za krepitev otrokove samozavesti, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
6. Ali se anketiranci poslužujejo lutke za krepitev medsebojnih odnosov med vrstniki?
 - 6.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju lutke za krepitev medsebojnih odnosov med vrstniki, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
7. Ali se anketiranci poslužujejo lutke za vzpostavitev komunikacije med vzgojiteljico in otroci?
 - 7.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju lutke za vzpostavitev komunikacije med vzgojiteljico in otroci, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
8. Ali se anketiranci poslužujejo lutke za reševanje konfliktov med otroki?
 - 8.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju lutke za reševanje konfliktov med otroki, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
9. Ali se anketiranci poslužujejo lutke za otrokov emocionalni in socialni razvoj?

- 9.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju lutke za emocionalni in socialni otrokov razvoj, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
10. Ali se anketiranci poslužujejo lutke za izražanje empatije pri otrocih?
- 10.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju lutke za izražanje empatije pri otrocih, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
11. Ali se anketiranci poslužujejo lutke, da otroci premagujejo strah pred nastopanjem?
- 11.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v premagovanju strahu otrok pred nastopanjem, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
12. Ali se anketiranci poslužujejo lutke, da z njo motivirajo otroke?
- 12.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju lutke za motivacijo otrok, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
13. Ali se anketiranci poslužujejo lutke, da se z njo otrok razvija na vseh področjih?
- 13.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju lutke za otrokov razvoj na vseh področjih, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
14. Ali se anketiranci poslužujejo lutke, da z njo otrok razvija fino in grobo motoriko?
- 14.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju lutke za razvoj otrokove fine in grobe motorike, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
15. Ali se anketiranci poslužujejo lutke, da z njo otrok lutkovne vsebine povezuje z drugimi področji?
- 15.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju lutke, zato da otrok povezuje lutkovne dejavnosti z drugimi področji, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
16. Ali se anketiranci poslužujejo lutke, da z njo otrok izboljša verbalno izražanje?
- 16.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju lutke za izboljšanje otrokovega verbalnega izražanja, glede na vrtec v katerem so zaposleni?

17. Ali se anketiranci poslužujejo lutke, da z njo otrok izboljša trajanje memorizacije pesmi, pravljic, zgodb, in podobno?
- 17.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju lutke za izboljšanje otrokovega trajanja memorizacije pesmi, pravljic, zgodb, in podobno, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
18. Ali se anketiranci poslužujejo lutke, da z njo otrok razvija domišljijo in ustvarjalnost?
- 18.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju lutke za razvoj otrokove domišljije in ustvarjalnosti, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
19. Ali se anketiranci poslužujejo lutke, da se otrok z njo lahko svobodno izraža v sami aktivnosti?
- 19.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju lutke za otrokovo svobodno izražanje v sami aktivnosti, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
20. Katere vrste lutk se največ poslužujejo v vrtcih?
- 20.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju različnih vrst lutk, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
21. Ali imajo v igralnici urejen lutkovni kotiček?
- 21.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v urejenem lutkovnem kotičku v igralnici, glede na različne vzgojne koncepte?
22. Katere vrste lutk so na voljo v lutkovnem kotičku?
- 22.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v vrstah lutk, ki so na voljo v lutkovnem kotičku, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
23. Po kateri vrsti lutk otroci največ posegajo?
- 23.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v poseganju otrok po različnih vrstah lutk, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
24. Ali imajo v skupini lutko ljubljenko?
- 24.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v prisotnosti lutke ljubljenske, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
25. Katere tipe lutk imajo v vrtcu na razpolago?

- 25.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v razpoložljivosti različnih tipov lutk, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
26. Ali se anketiranci poslužujejo lutk, ki so jih izdelale vzgojiteljice?
- 26.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v uporabi lutk, ki so jih izdelale vzgojiteljice, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
27. Ali se anketiranci poslužujejo lutk, ki so jih izdelali otroci?
- 27.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v uporabi lutk, ki so jih izdelali otroci, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
28. Ali otroci sami izdelujejo lutke?
- 28.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v otroškem izdelovanju lutk, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
29. Ali anketiranci kdaj sami pripravijo predstave za otroke?
- 29.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v pripravljanju predstav za otroke, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
30. Ali se anketiranci poslužujejo različnih vrst lutk pri lutkovni predstavi?
- 30.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v posluževanju različnih tipov lutk, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
31. Ali anketiranci pripravljajo kdaj lutkovno predstavo skupaj z otroki?
- 31.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v pripravljanju predstav skupaj z otroki, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
32. Ali se anketiranci poslužujejo različnih vrst lutk pri lutkovni predstavi?
- 32.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci pri uporabi različnih vrst lutk pri predstavi, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
33. Ali se anketiranci poslužujejo različnih tipov lutk pri lutkovni predstavi?
- 33.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v uporabi različnih tipov lutk pri predstavi, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
34. Kako pogosto je vključena lutka v delo skupine?
- 34.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v pogostosti vključevanja lutke v delo skupine, glede na vrtec v katerem so zaposleni?
35. Ali si ogledajo kdaj profesionalno lutkovno predstavo?
- 35.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v ogledovanju profesionalnih lutkovnih predstav, glede na vrtec v katerem so zaposleni?

36. Ali anketiranci pripravijo delavnice za starše, kjer bi skupaj z otroki izdelovali lutke?

36.1 Ali obstajajo razlike med anketiranci v pripravljanju delavnic za starše, glede na vrtec v katerem so zaposleni?

3.2.2 Raziskovane hipoteze

H1: Predpostavljamo, da je namen lutke v različnih pedagoških konceptih podoben.

H2: Predpostavljamo, da ima lutka v waldorfskem pedagoškem konceptu velik pomen pri otrokovem razvoju.

H3: Predpostavljamo, da se lutka v vseh pedagoških konceptih uporablja v podobne namene, kot so motivacija, reševanje konfliktov med otroki, vzpostavitve komunikacije med vzgojiteljem in otrokom.

H4: Predpostavljamo, da se lutkovni kotiček pojavlja le v javnih pedagoških konceptih, v njem pa so predvsem ročne lutke.

H5: Predpostavljamo, da se lutka kot ljubljenska skupine pojavlja v waldorfskem in javnem pedagoškem konceptu.

H6: Predpostavljamo, da otroci sami izdelujejo lutke v vseh pedagoških konceptih.

H7: Predpostavljamo, da vzgojiteljice otrokom v vseh pedagoških konceptih pripravijo lutkovno predstavo.

H8: Predpostavljamo, da javni pedagoški koncept najpogosteje v svoje delo vključuje lutko.

H9: Predpostavljamo, da se v nobenem izmed pedagoških konceptov ne pojavljajo delavnice, kjer bi starši s svojimi otroki izdelovali lutke.

3.2.3 Spremljivke

3.3.3.1 Seznam oštevilčenih spremenljivk

Neodvisna spremenljivka:

1. Vrtec, v katerem so anketiranci zaposleni.

Odvisne spremenljivke:

1. Pomen lutke v otrokovem razvoju.
2. Za motivacijo otrok.
3. Za razvijanje domišljije in ustvarjalnosti pri otrocih.
4. Za spodbujanje otrokovega verbalnega izražanja.
5. Za krepitev samozavesti pri otrocih.
6. Za krepitev medsebojnih odnosov med vrstniki.
7. Za vzpostavitev komunikacije med vzgojiteljico in otroki.
8. Za reševanje konfliktov med otroki.
9. Za otrokov emocionalni in socialni razvoj.
10. Za izražanje empatije pri otrocih.
11. Otrok z lutko premaguje strah pred nastopanjem.
12. Lutka je sredstvo za motiviranje otrok.
13. Otrok se z uporabo lutke razvija na vseh področjih.
14. Otrok z uporabo lutke razvija fino in grobo motoriko.
15. Otrok lutkovne aktivnosti povezuje z drugimi področji.
16. Izboljšanje otrokovega verbalnega izražanja.
17. Hitrejša memorizacija pesmi, pravljič, zgodb.
18. Razvoj domišljije in ustvarjalnosti pri otroku.
19. Otrok se lahko svobodno izraža v sami aktivnosti.
20. Vrste lutk, ki se jih poslužujejo vzgojiteljice.
21. Prisotnost lutkovnega kotička.
22. Vrste lutk, ki so na voljo v lutkovnem kotičku.
23. Vrste lutk, po katerih otroci največ posegajo.
24. Prisotnost lutke ljubljenske.
25. Kupljene.
26. Lutke, ki so jih izdelale vzgojiteljice.
27. Lutke, ki so jih izdelali otroci.
28. Izdelovanje lutk.
29. Priprava lutkovne predstave vzgojiteljic.
30. Priprava lutkovne predstave otrok in vzgojiteljic.
31. Vrste lutk pri lutkovni predstavi.
32. Tip lutke pri lutkovni predstavi.

- 33. Pogostost vključevanja lutke v delo.
- 34. Ogled profesionalne predstave.
- 35. Priprava delavnice s starši.

Tabela 1: Pregled odvisnih zvez med spremenljivkami.

Zaporedna številka raziskovalnega vprašanja	Odvisne spremenljivke	Neodvisne spremenljivke
1.1	1	1
2.1	2	1
3.1	3	1
4.1	4	1
5.1	5	1
6.1	6	1
7.1	6	1
8.1	7	1
9.1	8	1
10.1	9	1
11.1	10	1
12.1	11	1
13.1	12	1
14.1	13	1
15.1	14	1
16.1	15	1
17.1	16	1
18.1	17	1
19.1	18	1
20.1	19	1
21.1	20	1
22.1	21	1
23.1	22	1
24.1	23	1
25.1	24	1
26.1	25	1
27.1	26	1
28.1	27	1
29.1	28	1
30.1	29	1
31.1	30	1
32.1	31	1
33.1	32	1
34.1	33	1
35.1	34	1
36.1	35	1

3.3 Metodologija

3.3.1 Raziskovalne metode

V raziskavi smo uporabili deskriptivno in kavzalno-neeeksperimentalno metodo empiričnega pedagoškega raziskovanja.

3.3.2 Raziskovalni vzorec

Vzorec v empiričnem delu naše raziskave temelji na neslučajnostnem vzorcu 62-ih vzgojiteljic, ki svoje delo opravljajo v javnem vrtcu, waldorfskem in montessori vrtcu. Podrobna razčlenitev vzorca je prikazana v spodnjih tabelah.

Tabela 2: Števila (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev.

V katerem vrtcu ste zaposleni?	f	f %
Javni vrtec	45	72,6
Waldorfski vrtec	12	19,4
Montessori vrtec	5	8,1
Skupaj	62	100,0

V raziskavi je sodelovalo 62 anketirancev, od tega kar 72,6 % vzgojiteljev, ki opravljajo svoje delo v javnem vrtcu, 19,4 % vzgojiteljev iz waldorfskega vrtca in 8,1 % vzgojiteljev iz montessori vrtca.

3.3.3 Postopki zbiranja podatkov

Uporabljena je bila kvantitativna tehnika zbiranja podatkov, in sicer anketni vprašalnik, sestavljen posebej za to raziskovanje.

3.3.4 Postopki obdelave podatkov

3.3.3.1 Organizacija zbiranja podatkov

Uporabili smo kvantitativno tehniko. Podatke smo začeli zbirati po tem, ko smo s pomočjo strokovne literature sestavili anketni vprašalnik ter izvedli sondažno (poskusno) anketiranje. Po sondažnem anketiranju smo skupaj z mentorico in somentorico vprašalnike pregledale in popravile. V času aprila in maja 2018 smo izvedli definitivno anketiranje v različnih vrtcih.

3.3.3.2 Vsebinsko-metodološke značilnosti instrumentov

a) Vsebinsko-formalna stran anketnega vprašalnika:

Anketni vprašalnik se je nanašal na vprašanja o lutki in njeni pomembnosti glede na različne vzgojne koncepte. Vprašalnik je bil sestavljen iz petnajstih vprašanj zaprtega tipa.

b) Merske karakteristike anketnega vprašalnika:

Veljavnost anketnega vprašalnika smo zagotovili tako, da smo sondažni preizkus anketnega vprašalnika izvedli med vzgojiteljicami.

Zanesljivost anketnega vprašalnika smo kontrolirali tako, da smo podali jasna navodila za izvajanje in tako odpravili dvoumna vprašanja.

Objektivnost anketnega vprašalnika smo dosegli z vprašanji zaprtega tipa, pri čemer anketiranci niso imeli možnosti podati subjektivnih odgovorov.

3.3.4 Postopki obdelave podatkov

Podatke, ki smo jih pridobili z anketnim vprašalnikom, smo obdelali s pomočjo programa SPSS (Statistical Package for the Social Sciences), saj je ta program namenjen statističnim obdelavam.

Vse pridobljene podatke smo prikazali s pomočjo tabel in jih na podlagi izračunanih frekvenc in povprečnih ocen interpretirali. Izračunali smo f in $f\%$ ter jih primerjali glede na vrtec v katerem so anketiranci zaposleni. Odvisne zveze med spremenljivkami smo analizirali s χ^2 preizkusom. Pri vprašanjih o namenu

oziroma pomembnosti lutke za otroke in pri različnih tipih lutk smo uporabili Kruskal-Wallisov preizkus.

3.4 Rezultati in interpretacija

1. Prikaz in interpretacija pridobljenih podatkov na vprašanje o vplivu lutke, glede na vrtec v katerem so anketiranci zaposleni.

Tabela 3: Števila (f) in strukturni odstotki (f %) odgovorov anketiranih na vprašanje o vplivu lutke.

Kakšen je po vašem mnenju pomen lutke v otrokovem razvoju?		Vrtci			Skupaj
		Javni vrtec	Waldorfski vrtec	Montessori vrtec	
Velik	f	24	9	0	33
	f %	53,3	75,0	0,0	53,2
Srednji	f	21	3	2	26
	f%	46,7	25,0	40,0	41,9
Majhen	f	0	0	3	3
	f%	0,0	0,0	60,0	4,8
Nima pomena	f	0	0	0	0
	f%	0,0	0,0	0,0	0,0
Skupaj	f	45	12	5	62
	f%	100,0	100,0	100,0	100,0

$$\chi^2 = 22,573 \quad P=0,000$$

Pridobljeni podatki kažejo, da je na vprašanje o pomenu lutke za otrokov razvoj glede na različne vrtce 53,3 % anketiranih iz javnih vrtcev odgovorilo, da je vpliv lutke velik. Prav tako se s tem odgovorom strinja 75,0 % anketiranih iz waldorfskega vrtca. Anketiranci iz montessori vrtca pa so mnenja, da je pomen lutke srednji (40,0 % anketirancev) in majhen (60,0 % anketirancev). Za odgovor, da lutka nima pomena, se ni odločil noben anketiranec.

Obstaja statistično značilna razlika med anketiranci o tem, kakšen je za njih pomen lutke v otrokovem razvoju, glede na vrtec v katerem so zaposleni ($\chi^2=22,573$ $P=0,000$).

Naše izsledke lahko povežemo s teorijo zapisano v Kurikulumu za vrtce, ki javnim vrtcem narekuje, da se poslužujejo lutkovnih aktivnosti, zato menimo, da je večji pomen lutke v javnem vrtcu. Otrok lahko skozi lutkovno aktivnost predstavi svoja počutja in čustvene vsebine, izrazi lahko tudi lastno presojo (Kurikulum za vrtce, 1999).

2. Prikaz in interpretacija podatkov na vprašanje, s kakšnim namenom uporabljajo lutko pri vzgojno izobraževalnem delu, glede na vrtec v katerem so anketiranci zaposleni.

Tabela 4: Izidi Kruskal - Wallisovega preizkusa o namenu uporabe lutke.

S kakšnim namenom se uporablja lutka pri vzgojno – izobraževalnem delu?	Vrtci	Javni vrtec	Waldorfski vrtec	Montessori vrtec	χ^2	P
Za motivacijo otrok.		27,23	35,50	59,50	18,523	0,000
Za razvijanje domišljije in ustvarjalnosti pri otrocih.		30,77	24,13	55,80	14,796	0,001
Za spodbujanje otrokovega verbalnega izražanja.		29,17	29,00	58,50	14,733	0,001
Za krepitev samozavesti pri otrocih.		28,28	32,13	59,00	16,266	0,000
Za krepitev medsebojnih odnosov med vrstniki.		29,23	29,17	57,50	14,975	0,001
Za vzpostavitev komunikacije med vzgojiteljico in otroki.		27,50	34,83	59,50	18,570	0,000
Za reševanje konfliktov med otroki.		28,94	33,17	50,50	7,923	0,019
Za otrokov emocionalni in socialni razvoj.		29,73	27,29	57,50	14,907	0,001
Za izražanje empatije pri otrocih.		30,11	25,67	58,00	16,352	0,000

Rezultati raziskave o vprašanju, s kakšnim namenom se lutka uporablja pri različnem vzgojno- izobraževalnem delu so pokazali, da anketiranci javnega vrtca lutko najpogosteje uporabljajo za »razvijanje domišljije in ustvarjalnosti pri otrocih«, »za izražanje empatije pri otrocih«, »za otrokov emocionalni in socialni razvoj« ter »za krepitev samozavesti pri otrocih«. V waldorfskem vrtcu jo najpogosteje uporabljajo »za motivacijo otrok«, »za vzpostavitev komunikacije

med vzgojiteljico in otroki« ter »za reševanje konfliktov med otroki«. Anketiranci iz montessori vrtca pa lutko najpogosteje uporabljajo »za motivacijo otrok«, »za vzpostavitev komunikacije med vzgojiteljico in otroki« ter »za krepitev samozavesti pri otrocih«.

Glede namena, s katerim se lutka uporablja pri vzgojno izobraževalnem delu, lahko govorimo o statistično značilnih razlikah v trditvah »za motivacijo« ($P=0,000$), »za razvijanje domišljije in ustvarjalnosti pri otrocih« ($P=0,001$), »za spodbujanje otrokovega verbalnega izražanja« ($P=0,001$), »za krepitev samozavesti pri otrocih« ($P=0,000$), »za krepitev medsebojnih odnosov med vrstniki« ($P=0,001$), »za vzpostavitev komunikacije med vzgojiteljico in otroki« ($P=0,000$), »za reševanje konfliktov med otroki« ($P=0,019$), »za otrokov emocionalni in socialni razvoj« ($P=0,001$) ter »za izražanje empatije pri otrocih« ($P=0,000$).

Naše izsledke lahko povežemo s teoretični spoznanji avtorjev Korošca in Majarona, 2002, ki sta zapisala, da ima lutka magično moč pri vključevanju otrok v delo. Otroke vodi k raziskovanju. Pri anketirancih iz vseh vrtcev je moč razbrati, da lutka uporabljajo za motivacijo otrok. Lutka lahko motivira otroke od uvodne do glavne dejavnosti. Kot motivacijsko sredstvo je primerna za bogatenje otrokovega čustvenega in socialnega potenciala, saj se otrok lahko vživi v njeno situacijo. Izsledke, do katerih smo prišli, lahko povežemo tudi s teorijo avtorja Petrovića, 2013, povz. po Korošec, 2015, ki je zapisal, da lutka vpliva tudi na celostni razvoj otroka, komunikacijo in odnose z drugimi otroki. Otroku daje občutek pripadnosti in menimo, da so se anketiranci odločili za odgovore, kjer se rešujejo konflikti, otroci izražajo svojo empatijo in vzpostavljajo komunikacijo z vzgojiteljico ter ostalimi otroki.

3. Prikaz in interpretacija podatkov na vprašanje, zakaj anketiranci menijo, da je lutkovna aktivnost pomembna za otroke, glede na vrtec v katerem so anketiranci zaposleni.

Tabela 5: Izdi Kruskal-Wallisovega preizkusa o pomembnosti lutkovne aktivnosti za otroke.

Vrtci	Javni vrtec	Waldorfski vrtec	Montessori vrtec	χ^2	P
Zakaj menite, da je lutkovna aktivnost pomembna za otroke?					
Otrok z lutko premaguje strah pred nastopanjem.	27,90	38,50	47,10	10,754	0,005
Lutka je sredstvo za motiviranje otrok.	28,46	37,17	45,30	14,441	0,001
Otrok se z uporabo lutke razvija na vseh področjih.	30,17	30,17	46,70	5,463	0,065
Otrok z uporabo lutke razvija fino in grobo motoriko.	31,64	27,79	39,10	1,781	0,410
Otrok lutkovne aktivnosti povezuje z drugimi področji.	29,49	32,71	46,70	5,890	0,053
Izboljšanje otrokovega verbalnega izražanja.	29,94	29,08	51,30	16,190	0,000
Hitrejša memorizacija pesmi, pravljic, zgodb, in podobno.	30,17	29,00	49,50	9,821	0,007
Razvoj domišljije in ustvarjalnosti pri otroku.	30,26	30,08	46,10	10,564	0,005
Otrok se lahko svobodno izraža v sami aktivnosti.	29,71	29,54	52,30	19,368	0,000

Iz tabele je razvidno, da anketiranci iz javnega vrtca menijo, da je lutkovna aktivnost pomembna za otroke, saj »otrok z uporabo lutke razvija fino in grobo motoriko«, »razvoj domišljije in ustvarjalnosti pri otroku«, »hitrejša memorizacija pesmi, pravljič, zgodb, in podobno« ter »otrok se z uporabo lutke razvija na vseh področjih«. Pri anketirancih iz waldorfskega vrtca je moč opaziti, da anketiranci menijo, da je lutkovna aktivnost pomembna zaradi tega, ker »otrok z lutko premaguje strah pred nastopanjem« in da »je lutka sredstvo za motiviranje otrok«. Anketiranci iz montessori vrtca pa so mnenja, da je lutkovna aktivnost pomembna, saj se »otrok lahko svobodno izraža v sami aktivnosti« ter za »izboljšanje otrokovega verbalnega izražanja«.

Obstaja statistično značilna razlika na vprašanje o tem, zakaj je lutkovna aktivnost pomembna za otroke. Pri naslednjih trditvah - »otrok z lutko premaguje strah pred nastopanjem« ($P=0,005$), »lutka je sredstvo za motiviranje otrok« ($P=0,001$), »otrok se z uporabo lutke razvija na vseh področjih« ($P= 0,065$), »otrok lutkovne aktivnosti povezuje z drugimi področji« ($P=0,053$), »izboljšanje otrokovega verbalnega izražanja« ($P=0,000$), »hitrejša memorizacija pesmi, pravljič, zgodb, in podobno« ($P=0,007$), »razvoj domišljije in ustvarjalnosti pri otroku« ($P=0,005$) in »otrok se lahko svobodno izraža v sami aktivnosti« ($P= 0,000$) .

Obstaja statistična razlika, ki ni značilna za trditev »otrok z uporabo lutke razvija fino in grobo motoriko« ($P=0,410$).

Izsledke, do katerih smo prišli, lahko ponovno povežemo s teorijo avtorja Petrovića 2013, povz. po Korošec, 2015, str. 115-116, ki je zapisal, da lutkovno–gledališke dejavnosti vplivajo na otrokov celostni razvoj in mu nudijo boljšo predstavo o lastnem telesu. Rezultate je tudi moč povezati s teorijo avtorjev Brezničarja, Šušteršiča, Vižintina, Ovna, Petrovića in Bezeljaka, 2014, str. 15, ki so zapisali, da nam lutka lahko služi tudi kot terapevtsko sredstvo. Zato nas ne preseneča, da so se anketiranci odločili za trditve kot so te, da se otrok razvija na vseh področjih in da z lutko premaguje strah pred nastopanjem, saj jo uporabljajo na širokem področju terapevtskega, pedagoškega in andragoškega dela. To so

učenje in pridobivanje gibalnih spretnosti, razne komunikacije ter delovne veščine, povezane z drugimi področji .

4. Prikaz in interpretacija pridobljenih podatkov na vprašanje, katerih vrst lutk se v vrtcu največ poslužujejo, glede na vrtec v katerem so anketiranci zaposleni.

Tabela 6: Rangiranje odgovorov, katerih vrst lutke se največ poslužujejo. Prikaz s številom (f) in strukturnimi odstotki (f %).

Razvrstitev od 1 do 8										
Katere vrste lutk se poslužujete v vrtcu?		1	2	3	4	5	6	7	8	Skupaj
Ročne lutke										
f		46	12	1	0	1	1	0	1	62
f %		74,2	19,4	1,6	0,0	1,6	1,6	0,0	1,6	100,0
Prstne lutke										
f		9	28	15	8	0	0	2	0	62
f%		14,5	45,2	24,2	12,9	0,0	0,0	3,2	0,0	100,0
Senčne lutke										
f		0	4	12	2	13	13	9	9	62
f %		0,0	6,5	19,4	3,2	21,0	21,0	14,5	14,5	100,0
Maske										
f		2	0	3	4	10	8	11	24	62
f %		3,2	0,0	4,8	6,5	16,1	12,9	17,7	38,7	100,0
Lutke na palici										
f		2	11	11	16	16	2	4	0	62
f %		3,2	17,7	17,7	25,8	25,8	3,2	6,5	0,0	100,0
Ploske lutke										
f		0	4	11	24	8	7	7	1	62
f %		0,0	6,5	17,7	38,7	12,9	11,3	11,3	1,6	100,0
Mimične lutke										
f		2	1	3	3	10	21	14	8	62
f %		3,2	1,6	4,8	4,8	16,1	33,9	22,6	12,9	100,0
Lutke na nitih										
f		1	2	6	5	4	10	15	19	62
f %		1,6	3,2	9,7	8,1	6,5	16,1	24,2	30,6	100,0
Skupaj										
f		62	62	62	62	62	62	62	62	62
f %		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Iz pridobljenih podatkov je moč razbrati, da se najpogosteje v vrtcu poslužujejo ročne lutke, in to v kar 74,2 % primerov. Na drugem mestu posluževanja so prstne

lutke, sledijo jim lutke na palici ter mimične lutke. Nihče od anketirancev ni izbral ploske lutke kot prve izbire, ki bi jo uporabljal pri svojem delu. Le eden od anketiranih je lutke na nitih postavil na prvo mesto. Najredkeje se v vrtcu poslužujejo lutke na nitih (30,6 %) in maske (38,7 %).

Pridobljene podatke lahko povežemo s teorijo Varla, 1997, ki je zapisal, da za ročno lutko predvsem velja, da gre za živahno in veseljaško lutko, ki se hitro premika. Večina lutkarjev to lutko postavlja na prvo mesto. Menimo, da je prav tako večina anketirancev izbrala ročno lutko kot prvo izbiro zaradi njene živahnosti in gibčnosti. Pridobljene izsledke lahko povežemo tudi s teorijo avtorja Trefalta, 1993, ki je zapisal, da so lutke na nitih ene izmed najzahtevnejših lutk in predstavljajo izziv, saj jih je potrebno voditi preko vodil oziroma niti. Tudi naši podatki so pokazali, da se najmanj v vrtcu poslužujejo lutk na nitih, kar lahko povežemo z zgoraj omenjeno teorijo.

5. Prikaz in interpretacija pridobljenih podatkov na vprašanje, ali imajo v igralnici urejen lutkovni kotiček, glede na vrtec v katerem so anketiranci zaposleni.

Tabela 7: Števila (f) in strukturni odstotki (f %) odgovorov na vprašanje o prisotnosti lutkovnega kotička v igralnici.

		Vrtci			
Ali imate v igralnici urejen lutkovni kotiček?		Javni vrtec	Waldorfski vrtec	Montessori vrtec	Skupaj
Da, vedno	f	13	8	0	21
	f %	28,9	66,7	0,0	33,9
Da, občasno	f	30	4	0	34
	f %	66,7	33,3	0,0,	54,8
Ne, nikoli	f	2	0	5	7
	f %	4,4	0,0	100,0	11,3
Skupaj	f	45	12	5	62
	f %	100,0	100,0	100,0	100,0

$$\chi^2=32,517 \quad P=0,000$$

Iz tabele je razvidno, da je v javnem vrtcu lutkovni kotiček vedno na voljo v 28,9 %, v waldorfskem vrtcu pa 66,7 %. V montessori vrtcu nimajo nikoli na voljo lutkovnega kotička. V 66,7 % pa ga imajo v javnem vrtcu na voljo občasno.

Obstaja statistično značilna razlika med anketiranci o stalnosti lutkovnega kotička v igralnici, glede na vrtec v katerem so zaposleni ($\chi^2= 32,517 \quad P= 0,000$). Menimo,

da se v montessori vrtcu manj poslužujejo lutke in jo manj uporabljajo ter se zato tudi ne poslužujejo lutkovnega kotička. Menimo, da je v javnem vrtcu lutkovni kotiček več na voljo tudi zaradi Kurikuluma za vrtce, kjer so navedene razne dejavnosti, ki jih lahko vzgojitelj izvaja z otroki na temo lutke tudi v lutkovnem kotičku. Naše izsledke lahko povežemo s teorijo Borote, Geršaka, Korošca in Majarona, 2006, ki so zapisali in predstavili vseh šest dejavnosti, ki bi jih otroci lahko izvajali tudi v lutkovnem kotičku in ti so: spontana igra z lutko, priprava prizorov z lutko, pripovedovanje z lutko, pogovarjanje skozi lutko, učenje in poučevanje z lutko ter izdelava lutke.

Izdelava lutkovnega kotička je najenostavnejši in najboljši način, kako otroke vpeljati v umetnost lutkarstva (Robič, 2010).

6. Prikaz in interpretacija pridobljenih podatkov na vprašanje, katere vrste lutk so otrokom na voljo v lutkovnem kotičku, glede na vrtec v katerem so anketiranci zaposleni.

Tabela 8: Povprečna vrednost na vprašanje, katere vrste lutk so otrokom na voljo v lutkovnem kotičku.

Katere vrste lutk so otrokom na voljo v lutkovnem kotičku?	Povprečna vrednost
Ročne lutke	0,61
Prstne lutke	0,53
Senčne lutke	-0,21
Maske	-0,08
Lutke na palici	0,18
Ploske lutke	0,05
Mimične	-0,16
Lutke na nitih	-0,11
Drugo	-0,15

Rezultati kažejo, da so v lutkovnem kotičku otrokom najpogosteje na voljo ročne lutke, sledijo jim prstne lutke. Menimo, da je temu tako, saj jih lahko naredimo sami. Nato sledijo lutke na palici in ploske lutke, ki prav tako ne zahtevajo veliko ročnih spretnosti in so dokaj enostavne za izdelavo. Sledijo jim maske, nato lutke na nitih, drugo, mimične lutke in na koncu še senčne lutke. Menimo, da so te težje za uporabo in izdelavo. Menimo tudi, da imajo v vrtcu predvsem na voljo ročne lutke, saj jih otroci lažje uporabljajo.

Naše izsledke lahko ponovno povežemo s teorijo avtorja Varla, 1997 in 1995, ki je zapisal, da je ročna lutka ena izmed najživahnejših lutk, se zelo hitro premika in je veseljaška. Mnogi lutkarji jo postavljajo na prvo mesto. Lutke na palici predstavljajo dokaj enostavno uporabo.

Je lutka, ki jo natakemo na roko. Za klasične ročne lutke velja, da lahko z njimi ustvarimo krasno animacijo (Borota, Geršak, Korošec, Majaron, 2006).

Ploske lutke so dvodimenzionalne. Za te lutke velja, da so preproste in da jih je lažje izdelati (Golub, 2003). Za lutke na nitih velja, da so najzahtevnejše za uporabo (Varl, 1995).

7. Prikaz in interpretacija podatkov na vprašanje po katerih vrstah lutk otroci največ posegajo, glede na vrtec v katerem so anketiranci zaposleni.

Tabela 9: : Rangiranje odgovorov po katerih vrstah lutke otroci največ posegajo. Prikaz s številom (f) in strukturnimi odstotki (f %)

Razvrstitev od 1 do 8										
Po katerih vrstah lutk otroci največ posegajo?		1	2	3	4	5	6	7	8	Skupaj
Ročne lutke	f	46	9	1	0	1	1	0	1	62
	f %	74,2	14,5	1,6	0,0	1,6	1,6	0,0	1,6	100,0
Prstne lutke	f	9	28	15	8	0	0	2	0	62
	f %	14,5	45,2	24,2	12,9	0,0	0,0	3,2	0,0	100,0
Senčne lutke	f	0	4	12	2	13	13	9	9	62
	f %	0,0	6,5	19,4	3,2	21,0	21,0	14,5	14,5	100,0
Maske	f	2	0	3	4	10	8	11	24	62
	f %	3,2	0,0	4,8	6,5	16,1	12,9	17,7	38,7	100,0
Lutke na palici	f	2	11	11	16	16	2	4	0	62
	f %	3,2	17,7	17,7	25,8	25,8	3,2	6,5	0,0	100,0
Ploske lutke	f	0	4	11	24	8	7	7	1	62
	f %	0,0	6,5	17,7	38,7	12,9	11,3	11,3	1,6	100,0

Mimične lutke	f	2	1	3	3	10	21	14	8	62
	f %	3,2	1,6	4,8	4,8	16,1	33,9	22,6	12,9	100,0
Lutke na nitih	f	1	1	8	4	9	9	12	18	62
	f %	1,6	1,6	12,9	6,5	14,5	14,5	19,4	29,0	100,0
Skupaj	f	62	62	62	62	62	62	62	62	62
	f %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Iz tabele je moč razbrati, da otroci največ posegajo po ročnih lutkah, v kar 74,2%, in po prstnih lutkah v 14,5%. Najmanj se poslužujejo mask (38,7%) in lutk na nitih (29,0%). Te rezultate lahko povežemo s prejšnjo tabelo, kjer je moč opaziti, da imajo otroci maske in lutke na nitih le redko v lutkovnem kotičku. Obstaja statistično značilna razlika pri vprašanju »Po katerih lutkah otroci posegajo?« v trditvah: »ročne lutke« (P= 0,004), »prstne lutke« (P= 0,002), »senčne lutke« (P= 0,011), »maske« (P=0,002), »lutke na palici« (P=0,001), »ploske lutke« (P=0,007), »mimične lutke« (P= 0,017), »lutke na nitih« (P= 0,000) in »drugo« (P= 0,002).

Znova lahko svoje izsledke povežemo s teorijo avtorjev Borote, Geršaka, Korošca, Majarona, 2006, ki so zapisali, da je ročna lutka v predšolskem obdobju pomembna zaradi dotika, ki je v otroški dobi zelo pomemben, saj povezuje otroke med seboj. Menimo, da so odgovori povezani tudi z vprašanjem številka 6 : »Katere vrste lutk so otrokom na voljo v lutkovnem kotičku?«, saj je iz odgovorov na to vprašanje moč opaziti, da pogosto teh lutk tudi nimajo na voljo v lutkovnem kotičku.

8. Prikaz in interpretacija podatkov na vprašanje, ali imajo v skupini lutko ljubljenko, glede na vrtec v katerem so anketiranci zaposleni.

Tabela 10: : Števila (f) in strukturni odstotki(f %) odgovorov anketiranih na vprašanje, ali imajo v skupini lutko ljubljenko.

Vrtci				
Ali imate v skupini lutko ljubljenko?	Javni vrtec	Waldorfski vrtec	Montessori Vrtec	Skupaj

Da	f	25	6	0	31
	f %	55,6	50,0	0,0	50,0
Ne	f	20	6	5	31
	f %	44,4	50,0	100,0	50,0
Skupaj	f	45	12	5	62
	f %	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2 = 7,488$ P = 0,024

Iz tabele je moč razbrati, da se v javnem vrtcu lutke ljubljenske poslužujejo v 55,6% in da se je ne v 44,4%. V waldorfskem vrtcu ima polovica anketirancev v skupini lutko ljubljenko, polovica pa ne. Menimo, da tukaj ne prihaja do večjih razlik med vrtcema. Le v montessori vrtcu se vsi anketiranci ne poslužujejo lutke ljubljenske.

Glede na različne vzgojne koncepte lahko govorimo o statistično značilni razliki v posluževanju lutke ljubljenske ($\chi^2 = 7,488$, P = 0,024).

Menimo, da je uporaba lutke ljubljenske vezana na samega vzgojitelja in njegovo željo, ali se je želi posluževati ali ne. Zato smo mnenja, da ne prihaja do večjih odstopanj med vzgojitelji, ki opravljajo delo v različnih vzgojnih konceptih.

9. Prikaz in interpretacija podatkov na vprašanje, kateri tip lutk imajo v vrtcu, glede na vrtec v katerem so anketiranci zaposleni.

Tabela 11: Tabela 12: Izidi Kruskal - Wallisovega preizkusa o tem, katere tipe lutk imajo na voljo.

Vrtci												
		Javni vrtec			Waldorfski vrtec			Montessori vrtec			χ^2	P
Katere tipe lutk imate v vrtcu?	Da, vedno	Da, občasno	Ne, nikoli	Da, vedno	Da, občasno	Ne, nikoli	Da, vedno	Da, občasno	Ne, nikoli			
Kupljene.	13	28	4	0	0	12	0	0	5	35,161	0,000	
Lutke, ki so jih izdelale vzgojiteljice.	24	21	0	11	1	0	0	0	5	21,991	0,000	
Lutke, ki so jih izdelali otroci	14	29	2	2	8	2	0	0	5	16,961	0,000	

Rezultati raziskave o vprašanju, katere tipe lutk uporabljajo v vrtcu, je večina anketiranih iz javnega vrtca odgovorilo, da vedno uporabljajo lutke, ki so jih izdelale vzgojiteljice, in da občasno uporabljajo lutke, ki so jih izdelali otroci. Anketiranci iz waldorfskega vrtca so večinsko odgovorili, da vedno uporabljajo lutke, ki so jih izdelale vzgojiteljice, in da občasno uporabljajo lutke, ki so jih izdelali otroci. Iz montessori vrtca pa so anketiranci odgovorili, da nikoli ne uporabljajo kupljenih lutk, lutk, ki so jih izdelale vzgojiteljice in lutk, ki so jih izdelali otroci. Obstaja statistično značilna razlika na vprašanje, katere tipe lutk imajo v vrtcu, glede na trditve »kupljene« ($P=0,000$), »lutke, ki so jih izdelale vzgojiteljice« ($P=0,000$) in »lutke, ki so jih izdelali otroci« ($P=0,000$).

V javnem vrtcu je ena izmed šestih tehnik tudi dejavnost izdelave lutke, kjer je pomembno, da otrok izdelava lutko, ki ima karakter. Ni važen izgled, ampak kako jo oživijo. Otroku lutko bolj ceni in vzpostavi pristen odnos do nje. Prav tako pri otrocih skozi izdelavo razvijamo ustvarjalnost in domišljijo (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006, str. 127-129). Zato lahko povzamemo, da v javnem vrtcu vedno ali občasno uporabljajo lutke, ki jih naredijo otroci.

Presenetili so nas pridobljeni izsledki, saj so anketiranci iz montessori vrtca odgovorili, da otroci ne izdelujejo lutk, da jih vzgojitelji ne povezujejo, kar pa se ne sklada s teorijo Publikacije Hiše otrok Dravljje, Montessori inštitut, 2014, saj njihov pedagoški koncept poudarja različne materiale in ročna dela. Pri waldorfskem konceptu pa izdelujejo formirane in neformirane punčke (Jaffke, 2003, str. 69, povz. po Obrul, 2016, str. 35-36). Pomembno je, da so lutke estetsko dovršene, saj otrok razvija občutek za lepoto. Posebnost pa je v tem, da ne dokončajo obrazov lutk. (zapiski iz Waldorfskega seminarja, 2013, povz. po Obrul, 2016, str. 16).

10. Prikaz in interpretacija podatkov na vprašanje, ali otroci kdaj sami izdelujejo lutke glede na vrtec, v katerem so anketiranci zaposleni.

Tabela 13: Števila (f) in strukturni odstotki (f%) odgovorov anketiranih na vprašanje ali otroci kdaj izdelujejo lutke.

Ali otroci kdaj izdelujejo lutke?	Vrtci			Skupaj
	Javni vrtec	Waldorfski vrtec	Montessori vrtec	
Da, povsem sami	f 8 f % 17,78	2 16,67	3 60	13 21,0
Da, a le ob pomoči vzgojiteljice.	f 36 f % 80,0	9 75,0	0 0,0	45 72,6
Ne	f 1 f % 2,22	1 8,33	2 40	4 6,5
Skupaj	f 45 f % 100,0	12 100,0	5 100,0	62 100,0

$$\chi^2 = 16,026 \text{ P} = 0,003$$

Iz tabele je razvidno, da otroci v javnem vrtcu najpogosteje izdelujejo lutke ob pomoči vzgojiteljice, v kar 80%. Prav tako tudi v waldorfskem vrtcu v 75,0 % izdelujejo lutke ob pomoči vzgojiteljice. V montessori vrtcu pa kar 23,1% otrok izdeluje lutke. V javnem in waldorfskem vrtcu je po eden od anketiranih podal odgovor, da otroci sploh ne izdelujejo lutk, v montessori vrtcu pa dva. Obstaja statistično značilna razlika v izdelavi lutk otrok ($\chi^2 = 16,026$, $P = 0,003$).

Naše izsledke lahko povežemo s teorijo Jaffke, 2003, str. 69, povz. po Obrul, 2016, str. 36, saj v waldorfskem vrtcu izdelujejo neformalno punčko oziroma waldorfsko punčko, katere namen je, da te niso do potankosti narejene, da se lahko tudi fantje igrajo z njimi (Jaffke, 2003, str. 69, povz. po Obrul, 2016, str.36). V teoretičnem delu so podana tudi navodila, kako se punčka izdelava.

V montessori vrtcu pa je poudarek na tem, da otroci sami izberejo materiale, ki jih bodo potrebovali, da sami ocenijo, kaj je za njih dober in kaj slab material. Poudarja se etika montessori materialov, ki pa ne temeljijo na barvi (Seitz in

Hallwachs, 1996). Vendar prihaja do nejasnih podatkov, saj so anketiranci iz montessori vrtca na vprašanje »katere tipe lutk imate v vrtcu« odgovorili, da ne uporabljajo lutk, ki so jih izdelali otroci. Pri tem vprašanju pa smo dobili odgovor, da otroci vseeno izdelujejo lutke. V javnem vrtcu je poudarek na tem, da otrok lutko izdelava po svoje ter ji hkrati oblikuje karakter. Otrok s tem razvija fino motoriko ter koordinacijo oči - roka. Lutko, ki jo otrok izdelava, pa bo cenil in z njo vzpostavil pristen odnos (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006, str. 127-129).

11. Prikaz in interpretacija podatkov na vprašanje, ali otrokom kdaj pripravijo lutkovno predstavo, glede na vrtec v katerem so anketiranci zaposleni.

Tabela 14: Števila (f) in strukturni odstotki (f%) odgovorov anketiranih na vprašanje, ali otrokom kdaj vzgojitelji pripravijo lutkovno predstavo.

Ali kdaj pripravite lutkovno predstavo otrokom ?		Vrtci			
		Javni vrtec	Waldorfski vrtec	Montessori vrtec	Skupaj
Da	f	45	12	3	60
	f%	100,0	100,0	60,0	96,8
Ne	f	0	0	2	2
	f%	0,0	0,0	40,0	3,2
Skupaj	f	45	12	5	62
	f%	100,0	100,0	100,0	100,0

$$\chi^2=10,941 \text{ P}=0,004$$

Iz podatkov je moč razbrati, da vsi (100,0 %) anketirani iz javnega vrtca otrokom pripravljajo lutkovne predstave. Prav tako jih pripravljajo vsi (100,0 %) anketiranci iz waldorfskega vrtca in 60,0 % anketirancev iz montessori vrtca. 40 % anketirancev iz montessori vrtca je odgovorilo, da ne pripravljajo lutkovne predstave otrokom. Obstaja statistično značilna razlika glede na pripravljanje lutkovne predstave, odvisno od tega v katerem vrtcu so anketiranci zaposleni ($\chi^2 = 10,941$, $P= 0,004$).

Naši izsledki se ujemajo s teorijo avtorjev Borote, Geršaka, Korošca in Majarona, 2006, kjer je zapisano, da je v javnem vrtcu eden izmed načinov uporabe lutke tudi priprava prizorov z lutko, ki zajema koncept, v katerem s kreativnimi

tehniki prikazemo zgodbe, pesmi, glasbo in realne dele življenja. To je dejavnost, ki jo vodi odrasla oseba, zraven pa lahko sodeluje tudi otrok.

12. Prikaz in interpretacija podatkov na vprašanje, ali kdaj vzgojitelji pripravijo lutkovno predstavo skupaj z otroki, glede na vrtec v katerem so anketiranci zaposleni.

Tabela 15: Števila (f) in strukturni odstotki (f %) odgovorov anketiranih na vprašanje, ali vzgojitelji pripravijo lutkovno predstavo skupaj z otroki.

		Vrtci			
Ali kdaj pripravite lutkovno predstavo skupaj z otroki ?		Javni vrtec	Waldorfski vrtec	Montessori vrtec	Skupaj
Da	f	39	11	1	51
	f %	86,67	91,67	20,0	82,3
Ne	f	6	1	4	11
	f %	13,33	8,33	80,0	17,7
Skupaj	f	45	12	5	62
	f %	100,0	100,0	100,0	100,0

$$\chi^2 = 10,736 \quad P = 0,005$$

Iz tabele je razvidno, da v javnem vrtcu anketiranci z otroki pripravljajo lutkovno predstavo v 86,67 %, v waldorfskem vrtcu v 91,67 % in v montessori vrtcu v 20,0 %. V javnem vrtcu ne pripravljajo lutkovne predstav skupaj z otroki 13,33 % anketirancev in v montessori vrtcu 80,0 %. Obstaja statistično značilna razlika glede na vrtec v katerem so anketiranci zaposleni ($\chi^2 = 10,736$, $P = 0,005$).

Presenetil nas je rezultat, da 13,33 % anketiranih iz javnega vrtca ne pripravljajo lutkovne predstave skupaj z otroki, saj je to eden izmed načinov uporabe lutke. Vzgojitelj vodi otroke in jih usmerja z uporabo kreativnih tehnik prikazovanja raznih prizorov, zgodbic, pesmi, in podobno. Menimo, da se vzgojitelji zavedajo pomembnosti lutkovnih predstav, kar lahko povežemo s teorijo Borote, Geršaka, Korošca in Majarona, 2006, ki so zapisali, da otrok v lutkovno predstavo vključuje svoj improviziran govor in gibanje. Otroci hkrati svobodno prispevajo svoje ideje in dialoge ter vključujejo lastno ustvarjalnost. Priprava prizorov z lutko je v javnem vrtcu ena izmed šestih dejavnosti, ki se pojavljajo kot način uporabe lutke.

13. Prikaz in interpretacija podatkov na vprašanje, katere vrste lutk se uporabijo pri lutkovni predstavi, glede na vrtec v katerem so anketiranci zaposleni.

Tabela 16: Števila (f) in strukturni odstotki (f %) odgovorov anketiranih na vprašanje, katere vrste lutke uporabljajo pri lutkovni predstavi.

Katere vrste lutk uporabljate pri lutkovni predstavi?		Vrtci			
		Javni vrtec	Waldorfski vrtec	Montessori vrtec	Skupaj
Ročne lutke	f	45	12	3	60
	f %	75,0	20,0	5,0	100,0
Prstne lutke	f	29	7	0	36
	f %	80,06	19,4	0,0	100,0
Senčne lutke	f	12	4	2	18
	f %	66,7	22,2	11,1	100,0
Maske	f	9	0	0	9
	f %	100,0	0,0	0,0	100,0
Lutke na palici	f	31	7	0	38
	f %	81,6	18,4	0,0	100,0
Ploske lutke	f	18	4	0	22
	f %	81,8	18,2	0,0	100,0
Mimične	f	2	0	0	2
	f %	100,0	0,0	0,0	100,0
Lutke na nitih	f	6	9	0	15
	f %	40,0	60,0	0,0	100,0
Drugo	f	3	4	0	7
	f %	42,9	57,1	0,0	100,0

Iz tabele je razvidno, da se najpogosteje anketiranci javnega vrtca poslužujejo ročne lutke, in sicer v 75,0 %, prstnih lutk v 80,6% in lutk na palici v 81,6%, najmanj pa se poslužujejo mimičnih lutk in drugih tehnik. V waldorfskem vrtcu se prav tako največ poslužujejo ročnih lutk, v kar 20,0%, prstnih lutk v 19,4% in lutk na palici v 18,4%. Devet anketirancev pa se poslužuje tudi drugih možnosti. Najmanj se poslužujejo mimičnih lutk in mask. V montessori vrtcu pa se poslužujejo le ročnih lutk, v zgozlj 5,0% in senčnih lutk v 11,1%. Ostalih lutk se ne poslužujejo.

Menimo, da se najpogosteje poslužujejo ročnih lutk zaradi njihove enostavne uporabe. Že pri vprašanju šest: »Katere vrste lutk so otrokom na voljo v

lutkovnem kotičku?«, je največ odgovorov dobila trditev »ročna lutka«. Menimo, da je to zaradi njene živahnosti in gibljivosti. Presenetil nas je podatek, da se v javnem vrtcu najmanj poslužujejo lutk na palici, saj za njih velja, da so enostavne za izdelavo.

14. Prikaz in interpretacija podatkov na vprašanje, kateri tip lutk uporabljajo pri lutkovni predstavi, glede na vrtec v katerem so anketiranci zaposleni.

Tabela 17: Števila (f) in strukturni odstotki (f %) odgovorov anketiranih na vprašanje, kateri tip lutk uporabljajo pri lutkovni predstavi.

Katere tipe lutk uporabljate pri lutkovni predstavi?		Vrtci			
		Javni vrtec	Waldorfski vrtec	Montessori vrtec	Skupaj
Kupljene	f	0	0	2	2
	f %	0,0	0,0	40,0	3,2
Narejene	f	13	12	3	28
	f %	28,89	100,0	60,0	45,2
Oboje, kupljene in narejene	f	32	0	0	32
	f %	71,11	0,0	0,0	51,6
Skupaj	f	45	12	5	62
	f %	100,0	100,0	100,0	100,0

$$\chi^2 = 39,748 \quad P = 0,000$$

Iz tabele je razvidno, da se anketiranci v javnem vrtcu največ poslužujejo kupljenih in narejenih lutk, v kar 71,11 %. V waldorfskem vrtcu pa se poslužujejo samo narejenih lutk, torej v 100,0 %. Anketiranci iz montessori vrtca se poslužujejo kupljenih lutk v 40,0 % in narejenih v 60,0 %. Obstaja statistično značilna razlika glede uporabe različnih tipov lutk v povezavi z vrtcem, v katerem so anketiranci zaposleni ($\chi^2 = 39,748$, $P = 0,000$).

V waldorfski pedagogiki je poznana waldorfska punčka, ki jo lahko otroci sami izdelajo. V teoretičnem delu so podana navodila o izdelavi te punčke, zato nas

rezultati, da se v waldorfskem vrtcu poslužujejo samo narejenih lutk, niso presenetili. Preseneča nas rezultat, da 40,0 % anketirancev iz montessori vrtca uporablja le kupljene lutke in 60,0 % narejene lutke.

Predvsem nas je presenetil ta podatek, saj se naši izsledki ne ujemajo s teorijo. Montessori koncept daje velik poudarek na material. Mislili smo, da se vsi anketiranci montessori vrtca poslužujejo narejenih lutk.

15. Prikaz in interpretacija podatkov na vprašanje, kako pogosto je lutka vključena v delo skupine, glede na vrtec v katerem so anketiranci zaposleni.

Tabela 18: Števila (f) in strukturni odstotki (f %) odgovorov anketiranih na vprašanje, kako pogosto je lutka vključena v delo skupine.

		Vrtci			
		Javni vrtec	Waldorfski vrtec	Montessori vrtec	Skupaj
Kako pogosto je lutka vključena v delo skupine?					
Vsak dan	f	6	7	0	13
	f %	13,33	58,33	0,0	21,0
1-2x na teden	f	14	4	0	18
	f %	31,11	33,33	0,0	29,0
1-3x na mesec	f	22	1	0	23
	f %	48,89	8,33	0,0	37,1
Vsaj enkrat na leto	f	3	0	3	6
	f %	6,67	0,0	60,0	9,7
Nikoli	f	0	0	2	2
	f %	0,0	0,0	40,0	3,2
Skupaj	f	45	12	5	62
	f %	100,0	100,0	100,0	100,0

$$\chi^2 = 39,874 \text{ P} = 0,000$$

Rezultati anket kažejo na to, da se v javnem vrtcu najpogosteje lutke poslužujejo od en- do trikrat na mesec v 48,89 %. Nihče od anketirancev iz javnega vrtca ni izbral možnosti, da se lutke nikoli na poslužujejo. Vsak dan se je poslužujejo v 13,33 % in od en- do dvakrat na teden v 31,11 %. V waldorfskem vrtcu se vsak dan poslužujejo lutke v 58,33 % in od en- do dvakrat na teden v 33,33 %. Anketiranci iz montessori vrtcev se lutke poslužujejo vsaj enkrat na leto v 60,0 % in nikoli v 40,0 %.

Obstaja statistično značilna razlika med anketiranci ($\chi^2 = 39,874$, $P = 0,000$) glede na pogostost uporabe lutk, glede na vrtec v katerem so zaposleni.

Menimo, da je vključevanje lutke v delo povezano tudi s tem, ali imajo v skupini lutko ljubljenko in ali imajo lutkovni kotiček.

16. Prikaz in interpretacija podatkov na vprašanje, ali si v vrtcu kdaj z otroki ogledajo profesionalno lutkovno predstavo, glede na vrtec v katerem so anketiranci zaposleni.

Tabela 19: Števila (f) in strukturni odstotki (f%) odgovorov anketiranih na vprašanje, ali si kdaj z otroki ogledajo profesionalno lutkovno predstavo.

Ali si z otroki kdaj ogledate profesionalno lutkovno predstavo?		Vrtci			
		Javni vrtec	Waldorfski vrtec	Montessori vrtec	Skupaj
Da	f	37	5	4	46
	f %	82,22	41,67	80,0	74,2
Ne	f	8	7	1	16
	f %	17,78	58,33	20,0	25,8
Skupaj	f	45	12	5	62
	f %	100,0	100,0	100,0	100,0

$$\chi^2 = 7,382 \quad P = 0,025$$

Iz tabele je razvidno, da si anketiranci z otroki ogledajo profesionalno lutkovno predstavo v javnem vrtcu v 82,22 %, v waldorfskem vrtcu v 41,67 % in v montessori vrtcu v 80,0 %. Ne ogledajo pa si je v javnem vrtcu v 17,78 % in v waldorfskih vrtcu v 58,33 % ter v montessori vrtcu v 20,0 %. Obstaja statistično značilna razlika med anketiranci ($\chi^2 = 7,382$, $P = 0,025$) v odgovorih na vprašanje, ali si kdaj ogledajo profesionalno lutkovno predstavo, glede na vrtec v katerem so zaposleni.

Menimo, da preko lutkovne predstave otroci spoznavajo različne vrste lutk, kot tudi spoznavajo razne zgodbe in pesmi na drugačen način (Robič, 2010). Zgodbe so jim zaigrane in ne samo prebrane. Hkrati pa se otrok lahko uči kulturnega vedenja v gledališču.

17. Prikaz in interpretacija podatkov na vprašanje, ali vzgojitelji kdaj pripravijo delavnice za starše, kjer skupaj z otroki izdelujejo lutke, glede na vrtnice v katerem so zaposleni.

Tabela 20: Števila (f) in (f%) odgovorov anketiranih na vprašanje, ali vzgojitelji kdaj pripravijo delavnice za starše, kjer skupaj z otroki izdelujejo lutke.

		Vrtci			
		Javni vrtec	Waldorfski vrtec	Montessori vrtec	Skupaj
Ali kdaj pripravite delavnice za starše, kjer skupaj z otroki izdelujejo lutke?	Da	f 13	f 7	f 0	f 20
		f % 28,89	f % 58,33	f % 0,0	f % 32,3
Ne		f 32	f 5	f 5	f 42
		f % 71,11	f % 41,67	f % 100,0	f % 67,7
Skupaj		f 45	f 12	f 5	f 62
		f % 72,6	f % 19,4	f % 8,1	f % 100,0

$\chi^2= 7,567$ P= 0,023

Iz podatkov je moč razbrati, da se najpogosteje za delavnice odločajo v waldorfskem vrtcu, kar 58,33 %. Medtem ko se več kot polovica anketirancev, ki so zaposleni v javnem vrtcu, tega ne poslužuje, kar 71,11 %. V montessori vrtcu pa nihče od anketiranih ne pripravlja delavnic za starše. Obstaja statistično značilna razlika med odgovori anketirancev na vprašanje, ali kdaj pripravljajo delavnice za starše glede na vrtec v katerem so zaposleni ($\chi^2=7,567$, P= 0,023).

Menimo, da je to odvisno od vsake vzgojiteljice posebej in od njenega zavedanja, kako je lutka pomembna za otrokov vsestranski razvoj.

3.5 SKLEP

Starši lahko svoje otroke dandanes vpišejo v različne vzgojne koncepte in ti se med seboj bistveno razlikujejo. V diplomskem delu smo želeli izvedeti predvsem, kakšen je njihov pogled na koncept lutke ter kje, kdaj in zakaj ga uporabljajo. Zanimalo nas je, kje prihaja do razlik in do podobnosti. S pomočjo anketnih vprašalnikov smo prišli do ugotovitev in izsledkov, ki smo jih potrdili oziroma zavrnili.

Skozi obdobje pisanja diplomske naloge smo prišli do spoznanja, da bi lahko samo diplomsko delo nadgradili. Zanimivo bi bilo izpeljati praktične dejavnosti z lutko v različnih konceptih in opazovati odziv otrok, njihovo vključevanje in zanimanje za lutke in lutkovne dejavnosti.

Hipoteza 1: Predpostavljamo, da je namen lutke v različnih pedagoških konceptih podoben. To trditev lahko delno ovržemo, saj so rezultati anketirancev pokazali, da se nekatera mnenja prekrivajo. Anketiranci iz waldorfskega in montessori vrtca so se v večini odločali za motivacijo otrok in za vzpostavitev komunikacije med vzgojiteljico in otroki. Anketiranci iz javnih vrtcev pa so se v večini odločali za razvijanje domišljije in ustvarjalnosti pri otrocih in za izražanje empatije.

Hipoteza 2: Predpostavljamo, da ima lutka v waldorfskem pedagoškem konceptu velik pomen pri otrokovem razvoju. To hipotezo lahko potrdimo, saj je 9 od 12 anketiranih v waldorfskem vrtcu potrdilo, da je po njihovem mnenju pomen lutke velik za otrokov razvoj.

Hipoteza 3: Predpostavljamo, da se lutka v vseh pedagoških konceptih uporablja v podobne namene, kot so motivacija, reševanje konfliktov med otroki, vzpostavitev komunikacije med vzgojiteljem in otrokom. To hipotezo lahko delno potrdimo, saj se anketiranci iz waldorfskih vrtcev poslužujejo lutke ravno za motiviranje otrok, za vzpostavitev komunikacije med vzgojiteljico in otroki ter za reševanje konfliktov med otroki. Anketiranci iz montessori vrtca jo največ uporabljajo za motivacijo otrok ter za vzpostavitev komunikacije med vzgojiteljico in otroki.

Hipoteza 4: Predpostavljamo, da se lutkovni kotiček pojavlja le v javnih pedagoških konceptih, v njem pa so predvsem ročne lutke.

To hipotezo lahko delno ovržemo, saj je 28,9 % anketirancev iz javnih vrtcev potrdilo, da imajo ves čas na voljo lutkovni kotichek in 66,7 %, da ga imajo na voljo občasno. Anketiranci iz waldorfskega vrtca so odgovorili, da imajo v 66,7% vedno lutkovni kotichek. Potrdimo pa lahko, da se v lutkovnem koticčku najpogosteje pojavlja ročna lutka.

Hipoteza 5: Predpostavljamo, da se lutka kot ljubljenska skupine pojavlja v waldorfskem in javnem pedagoškem konceptu. To hipotezo lahko delno potrdimo. Res je razlika zelo majhna. V javnem vrtcu je 55,6% anketiranih odgovorilo, da imajo v skupini lutko ljubljensko in 44,4%, da je nimajo. V waldorfskem vrtcu pa je 50,0% anketirancev odgovorilo, da imajo lutko ljubljensko in 50,0%, da je nimajo.

Hipoteza 6: Predpostavljamo, da otroci sami izdelujejo lutke v vseh pedagoških konceptih. To hipotezo lahko potrdimo, saj otroci v vseh pedagoških konceptih sami izdelujejo lutke. Vendar pa se v večjem odstotku dogaja, da otroci izdelujejo lutke s pomočjo vzgojiteljice.

Hipoteza 7: Predpostavljamo, da vzgojiteljice otrokom v vseh pedagoških konceptih pripravljajo lutkovno predstavo. To hipotezo lahko potrdimo, saj so vsi anketiranci iz javnih in waldorfskih vrtcev odgovorili, da jim pripravljajo predstave. Le v montessori vrtcu sta dva anketiranca odgovorila, da predstave otrokom ne pripravljata.

Hipoteza 8: Predpostavljamo, da javni pedagoški koncept najpogosteje v svoje delo vključuje lutko. To hipotezo ovržemo, saj se v waldorfskem vrtcu lutka v vsakdanjem delu pojavlja v 58,33 %, v javnem vrtcu pa v 13,33 %.

Hipoteza 9: Predpostavljamo, da se v nobenem izmed pedagoških konceptov ne pojavljajo delavnice, kjer bi starši s svojimi otroki izdelovali lutke. To hipotezo ovržemo, saj se v javnem vrtcu pojavlja v 28,89 % in v waldorfskem vrtcu v 58,33 %. V montessori vrtcu pa ne pripravljajo takšnih delavnic.

VIRI IN LITERATURA

- Bastašić, Z. (1990). *Lutka ima i srce i pamet*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bastistič Zorec, M. (2003). *Razvojna psihologija in vzgoja v vrtcih*. Ljubljana : Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Berčnik, S., Devjak, T. , Plestenjak, M. (2008). *Alternativni vzgojni koncepti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Bevc, Z. (2005). Ročna lutka v vrtcu in v šoli. *EDUCA*, XIV (4), 51-54.
- Bezeljak, N. (b.d) *Lutka kot didaktični pripomoček*. Pridobljeno 9.4.2018 iz <http://terapija.moment.si/pdf/nevladna2.pdf>.
- Borota, B., Geršak, V., Korošec, H., Majaron, E. (2006). *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*. Univerza na Primorskem Pedagoška fakulteta Koper.
- Brezničar, S. (2014). *Psihološka pomoč z lutko*. V., Brezničar, S., Šušteršič, M., Vižintin, B., Oven, A., Petrovič. *Izdelavala lutke, lutka in lutkovna igra kot terapevtski in didaktični pripomoček: priročnik za rabo lutke pri terapevtskem in pedagoškem delu z ranljivimi družbenimi skupinami kot učni pripomoček pri praktičnem uposabljanju*. Maribor: Kulturno umetniško društvo Moment.
- Challoner, J. (1998). *Svetlo in temno*. Grosuplje: Mondena – Založba d. o. o.
- Duran, M. (2003). *Dijete i igra*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Erjavec, P. (2011). *Predšolska vzgoja po konceptu pedagogike Montessori in socialno vedenje v šoli* (Neobjavljeno magistrsko delo). Univerza v Ljubljani: Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
- Gauda, G. (2001). *Theorie und Praxis des therapeutischen Puppenspiels: lebendige Psychologie* C. G. Jungs. Dortmund: Verlag Modernes Lernen.
- Golub, Z. (2003). *Šolsko lutkovno gledališče z zbirko lutkovnih igric*. Nova Gorica: Educa.
- Korošec, H. (2015). *Lutka in socialni odnosi v vrtcu* (Neobjavljena doktorska disertacija). Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
- Korošec, H. (b.d. A) *Simbolna igra in gledališka igra*. Pridobljeno 20. 10. 2017 iz <http://www.pef.uni-lj.si/~vilic/gradiva/3-korosec-simbolna.pdf>.

- Korošec, H. (b.d B) *Lutke - otrokov vsakdan v vrtcu in šoli*. Pridobljeno 20. 10. 2017 iz <http://www.pef.uni-lj.si/~vilic/gradiva/3-korosec-kreativna.pdf>.
- Korošec, H. in Majaron, E. (2002). *Lutka iz vrtca v šolo*. Univerza v Ljubljani.
- Krogh Lowell, S. (1994). *Educating young children: Infancy to Grade Three*. McGraw-Hill. U.S.A.
- Kurikulum za vrtce*. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Lenarčič Lipušček, M. (2012). Lutke v vzgojno-izobraževalnem procesu v vrtcu. *Vzgojiteljica*, XIV, št. 1, 12-13 str.
- Lillard Polk, P. (2008) *Montessori a modern approach: The Class Introduction to Montessori for Parents and Teachers*. U.S.A Random House.
- Marjanovič, Umek, L. in Fekonja Peklaj, U. (2008). *Sodoben vrtec: možnosti za otrokov razvoj in zgodnje učenje*. Ljubljana : Znanstveno-raziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Montessori, M. (2006). *Srkajoči um*. Ljubljana.
- Obrul, N. (2016). *Waldorfske lutke*. Diplomsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta, Maribor.
- Polak-Fištravec, I. (1999). *Waldorfska šola in waldorfski vrtec Maribor*. Maribor. Zavod Waldorf.
- Pokrivka, V. (1985). *Dijete i scenska lutka*. Zagreb.
- Porenta, A. (2003). Zgodbe in lutke kot sredstva za motiviranje učence. *Sodobna pedagogika*, 54 (2), 172-188.
- Publikacija Hiše otrok Dravlje Montessori inštitut (2014). *Osnovne značilnosti programa vrtca Montessori*. Pridobljeno 8. 3. 2018, iz <http://www.montessori-institut.si/dokumenti/PublikacijaHiseOtrokDravlje2014.pdf>.
- Robič, A. (2010). Otroci imajo radi lutke. *Vzgojiteljica*, XII, št. 3, 19-20.
- Seitz, M. in Hallwachs, U. (1996). *Montessori ili Waldorf?* Zagreb.
- Šinko, S. (2008). Vloga lutkovnega gledališča pri kulturni vzgoji otrok. *Revija za elementarno izobraževanje, letnik 1, številka 3 /4*. str 131 -138. Pridobljeno dne 7. 2. 2018 iz <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-4NIIOU2I>.

- Trefalt, U. (1993). *Osnove lutkovne režije*. Zveza kulturnih organizacij Slovenije
- Varl, B. (1998). *Igrajmo se z lutkami*. Mohorjeva družba, Celovec, Dunaj, Ljubljana.
- Varl, B. (1995). *Lutke na palicah*. Založba Aristej
- Varl, B. (1995). *Lutke na nitkah*. Založba Aristej.
- Varl, B. (1997). *Mimične lutke*. Založba Aristej.
- Varl, B. (1997). *Ploske lutke*. Založba Aristej.
- Varl, B. (1997). *Ročne lutke*. Založba Aristej.
- Zorec, D. (2010). *Preproste lutke*. Knjigca.

PRILOGE

ANKETNI VPRAŠALNIK

Spoštovani,

moje ime je Nuša Vaupotič in sem študentka Pedagoške fakultete v Mariboru smer predšolska vzgoja. V okviru študija pripravljam diplomsko nalogo z naslovom Vloga lutke v različnih vzgojnih konceptih. Za potrebe raziskave sem izdelala anketni vprašalnik, ki je pred Vami.

Anketiranje je anonimno, Vaše odgovore pa bom uporabila izključno za potrebe priprave diplomskega dela.

Za sodelovanje se Vam v naprej zahvaljujem.

1. V katerem vrtcu ste zaposleni? (Prosim obkrožite črko pred izbranim odgovorom.)

- a) V javnem vrtcu.
- b) V Waldorfskem vrtcu.
- c) V Montessori vrtcu.

2. Kakšen je po vašem mnenju pomen lutke v otrokovem razvoju? (Prosim obkrožite črko pred izbranim odgovorom).

- a) Velik.
- b) Srednji.
- c) Majhen.
- d) Nima pomena.

3. S kakšnim namenom uporabljate lutko pri vzgojno-izobraževalnem delu? (Pri vsaki trditvi s X označite izbran odgovor).

	Pogosto	Včasih	Nikoli
a) Za motivacijo otrok.			
b) Za razvijanje domišljije in ustvarjalnosti pri otrocih.			
c) Za spodbujanje otrokovega verbalnega izražanja.			
d) Za krepitev samozavesti pri otrocih.			
e) Za krepitev medsebojnih odnosov med vrstniki.			
f) Za vzpostavitev komunikacije med vzgojiteljico in otroki.			
g) Za reševanje konfliktov med otroki.			
h) Za otrokov emocionalni in socialni razvoj			
i) Za izražanje empatije pri otrocih.			

4. Zakaj menite, da je lutkovna aktivnost pomembna za otroke? (Pri vsaki trditvi s X označite izbran odgovor).

	Drži	Delno drži	Ne drži
a) Otrok z lutko premaguje strah pred nastopanjem.			
b) Lutka je sredstvo za motiviranje otrok.			
c) Otrok se z uporabo lutke razvija na vseh področjih.			
d) Otrok z uporabo lutke razvija fino in grobo motoriko.			
e) Otrok lutkovne aktivnosti povezuje z drugimi področji.			
f) Izboljšanje otrokovega verbalnega izražanja.			
g) Hitrejša zapomnitev pesmi, pravljic, zgodb,...			
h) Razvoj domišljije in ustvarjalnosti pri otroku.			
i) Otrok se lahko svobodno izraža v sami aktivnosti.			

5. Katerih vrst lutk se poslužujete v vrtcu? (Prosim, če naštete možnosti razvrstite od 1 do 8, pri čemer 1 pomeni največ in 8 najmanj.)

- _____ Ročne lutke
 _____ Prstne lutke
 _____ Senčne lutke
 _____ Maske
 _____ Lutke na palici
 _____ Ploske lutke
 _____ Mimične lutke
 _____ Lutke na nitih

6. Ali imate v igralnici urejen lutkovni kotiček? (Prosim obkrožite črko pred izbranim odgovorom).

- a) Da, vedno.
 b) Da, občasno.
 c) Ne, nikoli.

6.1 Če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z NE, NIKOLI, lahko to vprašanje preskočite.

Katere vrste lutk so otrokom na voljo v lutkovnem kotičku? (Možnih je več odgovorov).

- a) Ročne lutke.
 b) Prstne lutke.
 c) Senčne lutke.
 d) Maske
 e) Lutke na palici.
 f) Ploske lutke.
 g) Mimične.
 h) Lutke na nitih.
 i) Drugo.

7. Po katerih vrstah lutk otroci največ posegajo? (Prosim, če naštete možnosti razvrstite od 1 do 8, pri čemer 1 pomeni največ in 8 najmanj.)

- _____ Ročne lutke
- _____ Prstne lutke
- _____ Senčne lutke
- _____ Maske
- _____ Lutke na palici
- _____ Ploske lutke
- _____ Mimične lutke
- _____ Lutke na nitih

8. Ali imate v skupini lutko ljubljenko? (Prosim obkrožite črko pred izbranim odgovorom).

- a) Da.
- b) Ne.

9. Katere tipe lutk imate v vrtcu? (Pri vsaki trditvi s X označite izbran odgovor).

	Da, vedno.	Da, včasih.	Ne, nikoli.
a) Kupljene.			
b) Lutke, ki so jih izdelale vzgojiteljice.			
c) Lutke, ki so jih izdelali otroci.			

10. Ali otroci kdaj izdelujejo lutke? (Prosim obkrožite črko pred izbranim odgovorom).

- a) Da, povsem sami.
- b) Da, a le ob pomoči vzgojiteljice.
- c) Ne.

11. Ali kdaj pripravite lutkovno predstavo otrokom? (Prosim obkrožite črko pred izbranim odgovorom).

- a) Da.
- b) Ne.

11.1 Ali kdaj pripravite lutkovno predstavo skupaj z otroki? (Prosim obkrožite črko pred izbranim odgovorom).

- a) Da.
- b) Ne.

Če ste na zgornja vprašanja odgovorili z NE, potem lahko vprašanje 12 preskočite.

12. Katere vrste lutk uporabljate pri lutkovni predstavi ? *(Prosim obkrožite črko pred izbranim odgovorom.)*

- a) Ročne lutke.
- b) Prstne lutke.
- c) Senčne lutke.
- d) Maske
- e) Lutke na palici.
- f) Ploske lutke.
- g) Mimične.
- h) Lutke na nitih.
- i) Drugo.

12.1 Kateri tip lutk uporabljate pri lutkovni predstavi? *(Prosim obkrožite črko pred izbranim odgovorom.)*

- a) Kupljene.
- b) Narejene.
- c) Oboje, kupljene in narejene.

13. Kako pogosto je lutka vključena v delo skupine? *(Prosim obkrožite črko pred izbranim odgovorom.)*

- a) Vsak dan.
- b) 1-2x na teden.
- c) 1-3x na mesec.
- d) Vsaj enkrat na leto.
- e) Nikoli.

14. Ali si z otroki kdaj ogledate profesionalno lutkovno predstavo? *(Prosim obkrožite črko pred izbranim odgovorom.)*

- a) Da.
- b) Ne.

15. Ali kdaj pripravite delavnice za starše, kjer skupaj z otroki izdelujejo lutke? *(Prosim obkrožite črko pred izbranim odgovorom.)*

- a) Da.
- b) Ne.

Za vaša odgovore ter vložen trud in čas se vam lepo zahvaljujem.